

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Demografie
Studijní obor: Demografie – sociální geografie

Ondřej Vavříčka

**Geografické dimenze teroristických aktivit
organizace ETA v Baskicku a ve Španělsku**

Geographical dimensions of terrorist activities by
the ETA organization in Basque Country and Spain

Bakalářská práce

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Martin Lepič

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předloženou závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Teplicích, 13. 8. 2014

.....
Ondřej Vavříčka

Poděkování:

Děkuji Mgr. Martinovi Lepičovi za cenné rady, trpělivost a odbornou pomoc při psaní této práce. Také děkuji rodině za podporu během celého studia.

Geografické dimenze teroristických aktivit organizace ETA v Baskicku a ve Španělsku

Abstrakt

Předložená práce mapuje teroristickou činnost organizace ETA a hledá souvislosti mezi postiženým místem a specifickým lokálním kontextem. Pro analýzu rozmístění útoků v rámci Španělského království, byla využita úroveň provincií a doba působnosti organizace rozdělena na období frankistické diktatury, období demokracie a zvláštního přechodného období mezi těmito formami vlády. V práci nebyl potvrzen předpoklad, že pád frankistického režimu zásadně promění prostorové rozložení útoků, ačkoliv dílčí změny byly zaznamenány. Další část je zaměřena na autonomní oblast Baskicko. Na úrovni comarcas zde nebyla odhalena žádná korelace mezi regionem a jeho vybranými socioekonomickými ukazateli. Konkurenčním vysvětlením je, že většina útoků je koncentrována do správních a regionálních center, což se shoduje s hlavní premisou práce, která staví na důležitosti symbolického významu území, spíše než socioekonomických charakteristikách.

Klíčová slova: ETA, Baskicko, nacionalismu, terorismus

Geographic dimension of terrorist activities of ETA organization in Basque Country and Spain

Abstract

The submitted thesis maps terroristic activities of the ETA organization and searches for connections between the affected area and a specific local context. The levels of provinces were used for the analysis of the attack location within Spanish Kingdom. The time of the organisation activity was divided into the period of Franco's Dictatorship, the period of democracy and a special transitional period in between those two forms of government. The assumption that the fall of Franco's regime would fundamentally change the locations of the attacks was not confirmed by this thesis, although the partial changes occur. The following part concentrates on autonomous Basque Country. At the level of comarcas, any correlation between a region and its selected socioeconomic indicators was not discovered. Competitive explanation is that most of the attacks are focused on administrative and regional centres. This coincides with the main assumption which prefer the symbolic importance of the area, rather than socioeconomic status.

Keywords: ETA, Basque Country, terrorism, nationalism

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	7
Seznam obrázků	8
Seznam tabulek	8
Seznam grafů.....	8
Úvod.....	9
Terorismus - diskuze literatury, definice pojmu	12
Nacionalismus - diskuze literatury, definice pojmu.....	20
Potenciální zóny konfliktu	24
Metodologie a data.....	25
Baskicko a vznik baskického nacionalismu	27
Vymezení regionu	27
Socioekonomická charakteristika.....	28
Vznik baskického nacionalismu.....	30
Analýza prostorového rozložení útoků na úrovni provincií.....	31
Období 1959–1975.....	31
Období 1976–1979.....	32
Období 1980–2011.....	34
Charakteristika vybraných provincií	35
Shrnutí	39
Analýza prostorového rozložení útoků na území Baskicka	42
Závěr	46
Literatura	48
Zdroje dat	49

Seznam použitých zkratk

ETA – Baskicko a jeho svoboda

IRA – Irská republikánská armáda

USA – Spojené státy americké

FBI – Federální úřad pro vyšetřování

CIA – Ústřední zpravodajská služba

EUSTAT – Baskický statistický úřad

PNV – Baskická národní strana

Bildu–EA–ALTERNATIBA – Koalice požadující osamostatnění Baskicka

GTD – Globální databáze teroristických útoků

Seznam obrázků

Obr. 1: Četnost výskytu definičních elementů terorismu	16
Obr. 2: Charakteristika subverzivního terorismu, guerilly a konvenční války jako způsobů násilného boje	18
Obr. 3: Španělské autonomní společenství Baskicko, 2014	27
Obr. 4: Relativní četnost teroristických útoků v provinciích Španělska, 1959–1975.....	32
Obr. 5: Relativní četnost teroristických útoků v provinciích Španělska, 1976–1979.....	33
Obr. 6: Relativní četnost teroristických útoků v provinciích Španělska, 1980–2011.....	35
Obr. 7: Závislost cíle teroristického útoku na vybraných ukazatelích.....	43

Seznam tabulek

Tab. 1: Počty útoků a obětí ETA podle časových období	34
---	----

Seznam grafů

Graf 1: Věková struktura obyvatel Baskicka podle censu 2011	29
Graf 2: Relativní četnost útoků ve vybraných španělských provinciích; 1959–1975, 1976–1979, 1980–2011	36
Graf 3: Relativní četnost útoků v oblastech podle typu; 1959–1975, 1976–1979, 1980–2011	41
Graf 4: Počet útoků v nejčastěji zasažených oblastech Baskicka, 1959–2011	44

Úvod

Předložená bakalářská práce se zabývá geografickou distribucí teroristických útoků provedených organizací ETA na území Španělska a v bližším zaměření i na samotném baskickém teritoriu. Prvotním cílem práce je zachycení vztahu mezi lokalizací teroristických aktů a specifickými prostorovými souvislostmi v lokálním kontextu. Klíčovým prvkem výzkumu je lokalizace incidentů v součinnosti s charakteristikou konkrétních míst ze sociálně-geografického hlediska a jejich institucionálního a politického zakotvení v hierarchizovaném správním systému státu. Důraz je kladen na popis jejich etnické homogenity, popřípadě heterogenity. Obecně řečeno, při analyzování dotčených míst budu hledat takové rysy, které atentátníky mohly motivovat k útoku právě na tyto lokality. Cílem této práce by tedy neměl být pouze geografický popis útoků, ale také nalézání společného mezi postiženými místy, nebo naopak jejich jedinečností, kvůli kterým si je teroristé vybrali pro svůj záměr.

Organizace ETA od doby svého vzniku prošla mnohými změnami, jednak z důvodů svého interního fungování, především však byly tyto změny reakcí na geopolitický, socioekonomický i hodnotový vývoj společnosti a státního celku, v jehož rámci operovala. Pro zohlednění této variability a její zhodnocení bude v analytické části práce doba působnosti ETA rozdělena do tří funkčních období. První etapa začíná rokem 1959, kdy byla organizace založena a končí rokem 1975. V tomto roce umírá Francisco Franco, čímž končí dlouhé období diktatury a nastává demokratizace společnosti. To je významný historický milník nejen pro ETA, ale i pro celé Španělsko. Druhé období trvá od roku 1976 do roku 1979. Toto období by se dalo charakterizovat jako přechod od diktatury k demokracii. Dochází ke změně celospolečenského klimatu a také k výrazné změně postoje španělské vlády k otázce Baskicka. V roce 1979 dosáhlo Baskicko autonomie skrze tzv. Autonomní statut Baskicka, nebo též Statut z Guerniky. Při srovnání s ostatními dvěma obdobími je toto výrazně kratší, nicméně jej považuji za velice specifické. Podle Mansvelt Becka (2005) bývají podobná období přechodu k demokracii často nejkrvavějšími. Z tohoto důvodu o něm bude v této práci pojednáno zvlášť. Třetí období začíná rokem 1980 a trvá až do roku 2011, kdy ETA oznámila definitivní konec ozbrojeného boje. Očekávání, že teroristická aktivita po vyhlášení autonomie utichne, byla zcela mylná a v roce 1980 bylo zaznamenáno nejvíce únosů a zabití za celou dobu fungování organizace.

Je třeba mít na paměti, že ani takto vymezená období nejsou zcela homogenní. Existuje řada událostí, které vnitřně diferencují teroristickou činnost ETA i v jejich průběhu. Pro potřeby práce je nicméně žádoucí rozdělit analýzu na období diktatury, přechod k demokracii a završení začlenění Španělska do evropských demokratických struktur. Jejich následné porovnání objasní otázky vyvstávající z Hypotézy 1.

H1 = Pád frankistického režimu zásadně ovlivnil prostorovou lokalizaci teroristických útoků. Pro potvrzení, nebo vyvrácení tohoto tvrzení budu v celošpanělském měřítku operovat na úrovni provincií a využiji typologii potenciálních zón konfliktu, vypracovanou Kaplanem (1994), přičemž se při vymezení symbolických typů území, na nichž teroristé operují, pokusím jít nad rámec této typologie. Na základě analýzy míst dotčených teroristickým útokem se pokusím přiřadit jej k jednomu typu Kaplanova rozdělení. Podle převládajícího typu pak charakterizují jednotlivá období.

Pro účely objasnění Hypotézy 2 byla oproti první analýze zvolena rozdílná měřítková úroveň zkoumání - interní diferenciace Baskicka. Rovněž v tomto případě byly sledovány souvislosti mezi symbolickým významem jednotlivých částí území a lokalizací teroristických útoků v těchto místech.

H2 = ETA situuje většinu svých útoků do správních center provincií, případně regionálních center menších územních celků, především za účelem zvýšených škod a vyvolání strachu ve společnosti.

Hypotéza 3 pomocí regresní analýzy ověřuje, nakolik je lokalizace teroristických útoků svázána se socioekonomickými, etnickými a politickými charakteristikami populace daného území. Jinými slovy, analýza provedená pro objasnění H3 zkoumá, jakou vysvětlující schopnost pro lokalizaci teroristických útoků mají zmíněné sociální indikátory, a tímto tedy přímo konkuruje vysvětlení, které předkládá Kaplan (1994) a s nímž je pracováno v předchozích dvou hypotézách.

H3 = ETA situuje teroristické útoky do rozvinutějších urbánních oblastí Baskicka, do oblastí, kde nežijí příznivci nacionalistických stran PNV a koalice Bildu-EA-ALTERNATIBA, a do oblastí, kde není převažujícím jazykem baskičtina.

V první kapitole se věnuji různým konceptům terorismu. Dosud neexistuje jediná uznávaná definice ani typologie tohoto fenoménu a většina vědců, která se jím zabývá, pracuje s vlastní definicí, která je vhodná pro potřeby aktuální práce. Není možné zcela

obsáhnout terorismus ve všech jeho podobách, avšak jsou zde alespoň nastíněny základní koncepce související s touto prací a vymezení se od pojmů podobného významu.

Ve druhé kapitole je pojednáno o konceptech nacionalismu. Nacionalismus je, podobně jako terorismus, velmi široký pojem nabývající mnohdy velmi odlišných významů, jak dle původu autora, tak i typu výzkumu. Pro základní objasnění pojmu využívám především náhledy, které rozpracovali Ernst Gellner a Anthony D. Smith. Kapitola je dále specifikována na sub-státní nacionalismus minoritních etnických skupin.

Třetí kapitola se věnuje potenciálním zónám konfliktu. Na základě diskuze práce Kaplana (1994) definuje v teoretické rovině oblasti se symbolickou hodnotou, která jsou tímto náchylná k aktům terorismu. Jelikož Kaplanova typologie nebyla primárně vytvořena pro použití v konfliktu, kde hraje klíčovou roli teroristická organizace, byly pro potřeby práce definovány dva typy nad její rámec.

V části Metodologie a data je uvedena definice terorismu podle GTD, ze kterého pochází většina dat využitých pro lokalizaci útoků a popsány techniky sběru dat, včetně problémů a jejich řešení. Dále je zde vysvětlena regresní analýza využitá pro nalézání souvislostí mezi cíly útoků a vybranými ukazateli.

Na závěr teoretické části je geograficky vymezen pojem Baskicko, který může označovat různé územní celky, uvedena jeho základní socioekonomická charakteristika a ve zkratce popsán vznik baskického nacionalismu.

Šestou kapitolou začíná vlastní analýza. První část je zaměřena na celé Španělsko a soustředí se na úroveň provincií. Je zde popsáno rozmístění útoků v každém ze tří období a následuje charakteristika nejpostiženějších provincií. Na závěr jsou nalezeny některé společné rysy cílů teroristických útoků a dochází k zhodnocení prostorových změn, které se mezi obdobími ukázaly.

Sedmá kapitola se zabývá samotným Baskickem a na úrovni comarcas je hledána závislost prostorového rozložení útoků na vybraných socioekonomických ukazatelích. Metodou pro toto zkoumání byla zvolena standardní regresní analýza. V reakci na výsledek regresní analýzy je pokračováno analýzou míst s nejvyšším počtem útoků a za pomoci Kaplanovy typologie je zodpovězena H2.

Terorismus - diskuze literatury, definice pojmu

Pojem terorismus je do značné míry problematický a dodnes nemá jednu, všeobecně platnou definici. Autoři Weinberg, Pedahzur a Hirsch-Hoefler (2004) odkazují na předního uznávaného vědce zabývajícího se terorismem, Waltera Laqueura, který tvrdí, že terorismus se objevil v tolika různých formách a za tolika různých okolností, že všeřikající definice není možná. Při hledání definice se na Laqueura mimo jiné odvolává i geograf Flint, který tvrdí: "*Jeden z nejrespektovanějších badatelů, zabývajících se terorismem, Walter Laqueur, přiznal nemožnost a marnost definování terorismu.*" (Flint 2004, cit. v Vogt 2008, s. 15)

Přestože původ slova není těžké nalézt, v průběhu historie se jeho význam výrazně měnil. Pojem terorismus vychází z latinského *terror*, či *terroris*, což podle latinsko-českého slovníku znamená strach, děsit, zstrašovat, apod. (Pražák, Sedláček, Novotný 1948, cit. v Mareš 2004). Mírně odlišný názor zastává Alex Schmid, který je prezentován v publikaci Encyklopedie – Světový terorismus (2001). Původ vidí v latinském *terrere*, které znamená vyděsit, nebo postrašit. V této encyklopedii je také vyjádřena nejistota při definování terorismu, avšak pro jakousi základní představu připomíná staré čínské přísloví: "*Zabij jednoho a postrašíš deset tisíc.*" Primárním cílem terorismu tedy není konkrétní oběť, ale skupina lidí, či veřejnost, ve které má čin vyvolat strach. S tímto zjednodušeným konceptem se ztotožňuje zřejmě většina vědců, konkrétně pak například Strmiska (2001, cit. v Mareš 2004), Schmid a Jongman (1983, cit. v Weinberg, Pedahzur, Hirsch-Hoefler 2004).

Způsob zstrašování a vyvolávání strachu se však, jak již bylo zmíněno, s časem proměňoval. Na konci 18. století, kdy se podle Bruce Hoffmanna pojem objevil poprvé (v souvislosti s Velkou francouzskou revolucí), nabýval dokonce pozitivního významu. "*Régime de la terreur označoval systém k prosazení pořádku po předchozí anarchistické periodě nepokojů a povstání, přičemž podle mínění jeho vykonatelů (včetně Maxmiliána Robespiera) byl paradoxně spjat s ideály ctnosti a demokracie*" (Mareš 2004, s. 20). Přestože byl od konce 19. století tento pojem vnímán již pouze negativně, s postupem času se posouval i jeho smysl. Například ve 30. letech 20. století označoval metodu útlaku totalitních států (nacistického Německa, fašistické Itálie,...), na přelomu 60. a 70. let byl spojován se separatistickými hnutími v západní Evropě

a Severní Americe a v době po 11. září 2001 je pak ztotožňován s militantním islamismem (Mareš 2004).

Podle Schmida (1992, cit. v Weinberg, Pedahzur, Hirsch-Hoefler 2004) můžeme rozdělit lidi na 4 názorové skupiny, které se od sebe liší různým vztahem k terorismu:

1) *Vědečtí odborníci - snaží se o co největší objektivitu, aniž by byli podezříváni z podpory terorismu, nebo se naopak stali jeho terčem.*

2) *Vládní autority - jsou často terčem teroristických útoků a jejich názory jsou tímto vědomím poznamenány.*

3) *Veřejnost - jejich názory jsou formulovány a ovlivňovány masmédií a mohou se měnit v důsledku jednotlivých teroristických akcí.*

4) *Teroristé a jejich sympatizanti - názory této skupiny odráží víru lidí, kteří jsou přesvědčeni, že žijí pod útlakem represivní vlády.*

Ve svém článku pak autoři Weinberg, Pedahzur, Hirsch-Hoefler (2004) upozorňují na neúplnou výlučnost jednotlivých kategorií. Jedná se především o prolínání první a čtvrté kategorie, a to v obou směrech. Například zakladatel peruánské Světlé stezky Abimael Guzmán, či člen italských Rudých brigád Antonio Negri začínali jako akademici a naopak množství osob v "teroristickém důchodu" se dostává do akademického světa, a to především v oblastech právních, sociologických a politických. Přesto autoři toto rozdělení využívají a stejně tak může posloužit i zde, aby bylo zřejmé, že nalézt definici terorismu, kterou by byly schopné akceptovat všechny tyto skupiny, je patrně nemožné. Není tedy divu, že řada odborníků je ke stanovení jednotné univerzální definice skeptická a pracují s koncepty několika různých terorismů (Laqueur 2003, cit. v Mareš 2004).

Tato práce se zaměřuje na definici terorismu především z pohledu akademického. V publikaci Encyklopedie – Světový terorismus (2001) je uvedena definice Alexe Schmida a Alberta Jongmana, která zní: *"Terorismus je metoda vzbuzování strachu prostřednictvím opakovaných násilných aktů, vykonávaných tajnými nebo polotajnými jednotlivci, skupinami či státními orgány z idiosynkratických, kriminálních, nebo politických důvodů, přičemž na rozdíl od atentátů nejsou přímé oběti násilí přímým terčem teroru. Okamžité lidské oběti násilných aktů jsou obvykle buď vybrány náhodně (příležitostné terče) z cílové veřejnosti, nebo záměrně (reprezentativní, neboli symbolický terč) a slouží k předání zprávy. Komunikační procesy mezi teroristy (organizací), (ohroženou) obětí a hlavním terčem, založené na násilí a šíření strachu, jsou využívány k manipulaci hlavního terče (veřejnosti) tím, že se z nich stávají terče*

teroru, požadavků nebo upoutání pozornosti v závislosti na tom, zda jde o zastrašování, násilné donucování, nebo šíření propagandy." Je to v podstatě syntéza 109 různých, na sobě nezávislých, definic. Schmid a Jongman vymezili 22 definičních elementů, ze kterých se definice skládaly a sledovali četnost jejich výskytu (Obr. 1). 16 z 22 definičních elementů pak použili při formulaci vlastní, výše uvedené, definice (Weinberg, Pedahzur, Hirsch-Hoefler 2004). Schmid (2001) uvádí, že tuto podobu částečně, nebo úplně přijalo 81 % dotázaných vědců. Toto tvrzení dokládá také následující citace: "*Dospíváme k rámcové shodě ve významu pojmu terorismus, aniž bychom měli mezinárodní dohodu o přesné definici.*" (Jenkins 1992, cit. v Schmid 2001, s. 16)

Vědci Weinberg, Pedahzur, Hirsch-Hoefler provedli v roce 2002 vlastní výzkum. Analyzovali 73 definic terorismu, jejichž zdrojem byly odborné články, které vyšly mezi roky 1977–2001 v časopisech s teroristickou tematikou (*Terrorism, Terrorism and Political Violence* a *Studies in Conflict and Terrorism*). Frekvence výskytu definičních elementů však byla odlišná (viz Obr. 1). Autoři to vysvětlují dobou, kdy byly výzkumy prováděny. Schmid a Jongman analyzovali definice v roce 1985 a jejich autoři tak znali především *terorismus třetí vlny* (jak jej označil David C. Rapoport), který byl spojen s levicovými revolučními skupinami v Západní Evropě a Latinské Americe (Rudé brigády, Tupamaros,...) a s nacionalistickými organizacemi (IRA, ETA,...) Naopak v definicích zkoumanými vědci Weinbergem, Pedahzurem a Hirsch-Hoeflerem se odráží takzvaný *nový terorismus*, neboli *terorismus čtvrté vlny*, který je často spojován s náboženskými skupinami, především pak s islámskými. Zatímco typickými činy pro *terorismus třetí vlny* jsou například únosy prominentních osob a požadování výkupného, či únosy lidí z řad veřejnosti a požadování propuštění jiných teroristů nebo politických ústupků, *nový terorismus* se vyznačuje útoky, jejichž následkem umírá co největší počet lidí a způsobuje co největší škodu (Weinberg, Pedahzur, Hirsch-Hoefler 2004). Na základě svého průzkumu pak vytvořili vlastní definici: "*Terorismus je politicky motivovaný způsob boje zahrnující výhrůžky, nebo použití síly a násilí, kde snaha o publicitu hraje klíčovou roli.*" (Weinberg, Pedahzur, Hirsch-Hoefler 2004, s. 785)

Podle Mareše (2004) může k akademickým účelům také sloužit poměrně zdařilá definice českého politologa Maxmiliána Strmisky, který terorismus definoval takto: "*Politický terorismus představuje politicky motivovanou a zdůvodňovanou metodu (způsob, strategii) víceméně systematického používání násilí (nejčastěji ozbrojeného násilí, záměrně nerespektujícího válečné konvence), jejímž hlavním cílem je dosažení*

určitého psychického efektu, svým dosahem obvykle překračujícího okruh přímých obětí či svědků útoku, efektu, vzhledem k jehož předpokládanému politickému významu je bezprostřední fyzický účinek násilné akce druhořadý. Organickou součástí tohoto efektu je moment zastrasování, terorizování cílového publika nebo alespoň určitého sektoru cílového publika, což ovšem neznamená, že se jedná o součást jedinou a nezbytně dominantní." (Strmiska 2001, cit. v Mareš 2004, s. 20) Jak ale sám Strmiska upozorňuje, jedná se o definici *politického* terorismu. Vedle něj zmiňuje existenci také *kriminálního* terorismu, jehož primárním cílem je osobní zisk a *patologického* terorismu, kde jde především o psychické sebeuspokojení (Strmiska 2001, cit. v Vogt 2008). Jejich prolínání však nevylučuje. Tvorba typologie je totiž stejně náročná jako tvorba definice (Mareš 2005, Souleimanov 2006, cit. v Vogt 2008). Typologii z jiného pohledu nabízí například Zeman, který na jedné straně vidí druhy terorismu *vnitřního* (válečný, státní, revoluční – levicový a pravicový) a na druhé straně terorismu *mezinárodního* (koloniální, mezistátní, konzervativní, revoluční a separatistický). K tomu pak doplňuje ještě terorismus *anarchistický*, *bioterrorismus* a *počítačový* terorismus (Zeman 2002, cit. v Vogt 2008, s. 22). Pro účely této práce je však klíčový politický terorismus, proto se zde dalším typům, typologiím ani jejich definicím, není třeba nadále věnovat.

Obr. 1: Četnost výskytu definičních elementů terorismu

Element	Schmid & Jongman Survey (1988) frequency (%)	Our survey (2002) frequency (%)
1. Violence, Force	83.5	71
2. Political	65	60
3. Fear, Terror emphasized	51	22
4. Threat	47	41
5. Psychological effects and (anticipated) reactions	41.5	5.5
6. Victim-Target differentiation	37.5	25
7. Purposive, Planned, Systematic, Organized action	32	11
8. Method of combat, strategy, tactic	30.5	31.5
9. Extranormality, in breach of accepted rules, without humanitarian constraints	30	0
10. Coercion, extortion, induction of compliance	28	5.5
11. Publicity aspect	21.5	18
12. Arbitrariness, impersonal, random character, indiscrimination	21	0
13. Civilians, noncombatants, neutrals, outsiders as victims	17.5	22
14. Intimidation	17	11
15. Innocence of victims emphasized	15.5	10
16. Group, movement, organization as perpetrator	14	29
17. Symbolic aspect, demonstration to others	13.5	5.5
18. Incalculability, unpredictability, unexpectedness of occurrence of violence	9	1
19. Clandestine, covert nature	9	7
20. Repetitiveness, serial or campaign character of violence	7	0
21. Criminal	6	5.5
22. Demands made on third parties	4	1

Note: The Schmid & Jongman survey consists of 22 elements drawn from 109 definitions. Our survey consists of 73 definitions drawn from 55 articles collected from three journals.

Zdroj: Weinberg, Pedahzur, Hirsch-Hoefler (2004): The Challenges of Conceptualizing Terrorism

Přestože je definice Alexe Schmida přijatelná pro velkou část vědecké obce, pro potřeby státu je příliš dlouhá a komplikovaná. Pro státní účely je třeba nalézt stručné a jasné vysvětlení terorismu. Britská vláda byla jedna z prvních, která se o to pokusila. Její závěr z roku 1974 zní: "*Pro účely zákona se terorismem rozumí použití násilí pro*

politické cíle a zahrnuje jakékoliv využití násilí pro zastrašení veřejnosti nebo některé její části." Problémem však je, že jsou zde zahrnuty jak prostředky konvenční války, tak do určité míry i jaderné údery. (Schmid 2001, s. 16)

Podle prohlášení německého spolkového úřadu z roku 1985 je terorismus: "*Průběžný proces boje za politické cíle, jichž se dosahuje metodou násilných útoků na životy a majetek třetích osob, zvláště pak krutými zločiny dle §129a, odst. 1. trestního zákona (vražda, zabití, vydírání, únos, zhářství, pumové atentáty) nebo jinými násilnými akty, které slouží k přípravě podobných zločinů...*" (Schmid 2001, s. 17)

USA nikdy nevydaly oficiální definici, avšak její orgány sestavily v průběhu let hned několik neoficiálních verzí. Mezi tyto orgány patří například FBI, CIA, či ministerstvo zahraničních věcí a definice každého z nich byla postupně doplňována, vylepšována a měněna. Jako nejvhodnější se nakonec jevila verze ministerstva zahraničních věcí z roku 1984, která terorismus popisuje jako: "*Předem připravené, politicky motivované násilí, prováděné nadnárodními tajnými agenty či organizacemi na nebojujících terčích, s obvyklým cílem ovlivnit veřejnost.*" (Schmid 2001, s. 17)

Z existence mnoha definic ve státní sféře (ať už ve světě, nebo jen v USA) je zřejmé, že oficiální pojetí terorismu se liší podle situace a okolností. Na druhou stranu všechny definice mají společný základ (Schmid 2001).

Jak upozorňuje Mareš (2004) je třeba dát si pozor na záměnu pojmů terorismus, válka a guerilla (partyzánská válka). Vzhledem k tomu, že pojmy válka a guerilla nejsou objektem zájmu této práce, přesto považuji za vhodné nastínit jejich odlišnosti využitím Marešovy (2004) tabulky, která hlavní rozdíly přehledně shrnuje (Obr. 2). Je však třeba mít na paměti, že přes teoretické odlišení pojmů je v reálném světě možné prolínání těchto tří způsobů boje. Například Sabine Acquaviva považuje sporadický terorismus za první fázi vzniku guerilly (Mareš 2004). Důležité je také zmínit, že terorismus je v této tabulce chápán pouze v rovině *subverzivního* (neboli *sub-státního*) terorismu – tedy násilných činů proti státu.

Obr. 2: Charakteristika subverzivního terorismu, guerilly a konvenční války jako způsobů násilného boje

	Konvenční válka	Guerilla	Terorismus
Jednotky nasazené do boje	Velké (armády, sbory, divize)	Střední (čety, roty, prapory)	Malé (obvykle méně než deset osob)
Zbraně	Plný rozsah vojenské bojové techniky (letecké síly, obrněná technika, dělostřelectvo atd.)	Většinou pěchotní typy lehkých zbraní, někdy též část dělostřelectva	Ruční zbraně, ruční granáty, pušky a specializované zbraně, např. bomby v autech, bomby odpalované na dálku, tlakové bomby
Taktika	Obvykle kombinované operace zahrnující několik druhů vojenských sil	Taktika komand	Speciální taktika: únosy, atentáty, výbuchy aut, braní rukojmí atd.
Terče	Většinou vojenské jednotky, průmyslová a dopravní infrastruktura	Většinou vojenský, policejní a administrativní personál jakož i političtí oponenti	Státní symboly, političtí oponenti a obecně veřejnost
Zamýšlený účinek	Fyzické zničení	Především vojenské oslabení nepřítele	Psychický nátlak
Kontrola teritoria	Ano	Ano	Ne
Uniforma	Nošení uniformy	Často nošení uniformy	Ne nošení uniformy
Rozeznatelnost válečných zón	Geograficky rozeznatelná válka	Válka omezena na zemi sporu	Nerozeznatelné válečné zóny
Mezinárodní legalita	Ano, pokud je vedena podle pravidel	Ano, pokud je vedena podle pravidel	Ne
Domácí legalita	Ano	Ne	Ne

Pramen: Merari 1993: 26.

Zdroj: Mareš (2004): Vymezení pojmů terorismus, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii

ETA, stejně jako například IRA nebo libanonský Hizballáh, je řazen do politického terorismu s nacionalistickým podtextem (Sánchez-Cuenca 2007). Následující část se bude věnovat právě tomuto typu, jelikož je pro tuto práci klíčový. To, co podle profesora Sánchez-Cuenci (2007) odděluje nacionalistický terorismus od jiných typů politického terorismu (např. revolucionářského, či náboženského), je územní nárok.

Stejně jako pro revolucionářský terorismus, je i pro nacionalistický terorismus klíčová podpora veřejnosti. Čím větší má organizace podporu lidu, tím větší má moc. Hlavní rozdíl je v cílech těchto skupin. Zatímco revolucionářští, či náboženští teroristé chtějí zcela změnit celospolečenské uspořádání, či civilizaci, nacionalistický terorismus se snaží donutit stát ke splnění jejich konkrétních požadavků. Tímto požadavkem může být absolutní nezávislost nebo alespoň vyšší stupeň autonomie.

Nacionalističtí teroristé jsou si vědomi toho, že nemohou porazit svého protivníka, ale snaží se ho skrze teroristické aktivity poškodit do takové míry, aby se mu již nevyplatilo dále odporovat a přistoupil na jejich požadavky. Tuto bojovou strategii Sánchez-Cuenca (2007) označuje jako *war of attrition* (tedy soustavné útočení a vytváření tlaku za účelem oslabit protivníka). Baskická organizace ETA je klasickým představitelem tohoto typu teroristického jednání. Cílem této strategie v podání nacionalistických teroristů není ničit protivníka fyzicky, nýbrž škodit ekonomicky, politicky a především psychologicky. Nejčastějším projevem je zabíjení, zastrásování významných lidí a ničení infrastruktury a klíčových budov, jejichž důsledkem má pro stát vzniknout tak nesnesitelná situace, že raději splní separatistické požadavky teroristů.

Nacionalismus - diskuze literatury, definice pojmu

Definování nacionalismu je podobně složité, jako definování terorismu. Neexistuje jednotná definice ani typologie. V průběhu druhé poloviny 20. století se vytvořilo několik paradigmat výzkumu národa a nacionalismu. Zatímco Hirt (2007) zmiňuje dvě základní paradigmata: modernismus a primordialismus, Kubišová (2012) přidává další dvě: perenialismus a etnosymbolismus.

Podle Kubišové (2012) je dnes nejvlivnějším paradigmatem modernismus. Zastánci tohoto přístupu se shodují, že nacionalismus není součástí lidské společnosti od počátku její existence, nýbrž důsledkem modernizačních procesů. Národ pojímají jako "evropský vynález", jelikož přechod od tradiční k moderní společnosti započal právě v Evropě.

Perenialisté jsou naproti tomu přesvědčeni, že národy byly na Zemi vždy a všude, že národ je univerzální charakteristikou lidstva. Zatímco dnes tento pohled dominuje mezi laickou veřejností, do padesátých let dominoval i mezi odborníky (Kubišová 2012).

Podobný názor mají i primordialisté. Základní rozdíl je podle Kubišové (2012) v tom, že perenialisté, přestože uznávají věčnou existenci národa, jej považují za sociálně vykonstruovanou kategorii. Naproti tomu primordialisté věří, že příslušnost k národu je přirozenou součástí každého člověka, podobně jako například zrak (Hirt 2007). Tento přístup je rozšířen především mezi samotnými nacionalisty.

Etnosymbolismus vychází z debaty s modernismem. V mnohém se tyto dva pohledy shodují, ale zásadní rozdíl nastává při snaze odpovědět na otázku: "Kdy vzniká národ?" Jak již bylo zmíněno, modernisté vznik národa podmiňují přechodem od tradiční k moderní společnosti. Etnosymbolisté se však nesnaží jednoznačně určit konkrétní dobu vzniku. Národní identitu považují pouze za jednu z mnoha kolektivních kulturních identit a pokud se omezíme na zkoumání jen této jediné identity a s ní spjaté období (tedy modernitu), nemůžeme národ, jako sociální kategorii, nikdy zcela pochopit. Podle etnosymbolismu je nutné k pochopení národa zasadit tuto specifickou identitu do širšího historického kontextu a zkoumat vazby s dřívějšími typy kolektivních kulturních identit, především pak s identitou etnickou (Kubišová 2012).

Významný představitel modernistů Ernst Gellner vytvořil jednoduchou a exaktní definici: "*Nacionalismus je původně politický princip, který tvrdí, že politická a národní jednotka musí být shodná.*" (Gellner 1993, s. 12). Záhy však dodává, že národů je na

světě mnohem více, než je maximální možný počet politických jednotek na Zemi. Z toho vyplývá, že současně nemohou být uspokojeny všechny nacionalismy, protože úspěch jedněch znamená zmaření druhých.

Při snaze definovat národ pak Gellner (1993) uvádí dva možné přístupy. První podle tzv. *kulturní definice*, která tvrdí, že dva lidé patří ke stejnému národu, pokud sdílejí stejnou kulturu, přičemž kultura znamená soubor myšlenek, znaků, představ a způsobů chování a dorozumívání. Druhý přístup se řídí *definicí voluntaristickou*, podle které patří dva lidé ke stejnému národu, pokud jeden druhého uznají za náležejícího ke stejnému národu. Tak či tak, v obou případech z toho plyne, že národy jsou plody lidských přesvědčení, loajality a solidarity (Gellner 1993, s. 18).

Gellner (1993) také vytvořil vlastní typologii nacionalismu. Podle ní můžeme nacionalismus rozdělit na:

1. **„Habsburský“ separatistický nacionalismus** – vyznačuje se tím, že přístup k moci, vzdělání a kodifikované kultuře má pouze jedna etnická skupina z mnoha, které obývají konkrétní území. To však vyvolává nepokoje u zbytku obyvatelstva, které následně volí mezi asimilací a separatismem.
2. **Sjednocovací nacionalismy devatenáctého století** – na daném území žije několik etnických skupin, přičemž sdílí společnou vysokou kodifikovanou kulturu, avšak pouze některé skupiny mají přístup k moci. V důsledku toho se zde vyskytuje několik menších a zpravidla závislých států. Nacionalismus tohoto typu se snaží tyto státy sjednotit a vytvořit plnohodnotný národ. Příkladem může být Itálie nebo Německo.
3. **Nacionalismus v diaspoře** – tento typ nacionalismu se objevuje vždy jen v určitém časovém období a ve specifických souvislostech. Na určitém území se vyskytuje více etnických skupin, přičemž jedna je držitelem moci a druhá nositelem kodifikované kultury s přístupem ke vzdělání. V minulosti hrál tento typ významnou roli například v židovských, čínských, či řeckých komunitách.

Tato definice je pro použití na baskickém nacionalismu již zastaralá, neboť se zabývá ranou fází formování národních hnutí v Evropě, převážně v 19. století. Použitelná definice, zahrnující i současný stav, byla sestavena Anthony D. Smithem, jehož pojetí nacionalismu následuje.

Smith je hlavním představitelem etnosymbolického přístupu, jež on sám vymyslel a definoval (Kubišová 2012). Nacionalismus definoval jako: *ideologické hnutí, které má*

nastolit a udržovat autonomii, jednotu a identitu v zájmu populace, jež pro některé její členy představuje podstatu skutečného nebo potenciálního národa (Smith 1991, s. 73).

Při definování národa Smith respektuje dichotomické dělení, které vymezuje dva modely: západní, resp. **občanský** a východní resp. **etnický**. Upozorňuje ale, že označení "východní" a "západní" není příliš vypovídající a lze jej používat pouze jako pomůcku. S tímto dvojitým dělením poprvé přišel Hans Kohn a následně z něj vycházel rovněž Snyder, či Lemberg (Hostýnková 2011). Občanský model Smith (1991, cit. v Hostýnková 2011) vymezuje čtyřmi charakteristikami: historicky obývaným územím, právně politickým společenstvím, rovností všech příslušníků a sdílenými hodnotami a tradicemi. Členem národa se podle tohoto pojetí může stát každý podle svého individuálního rozhodnutí. Rozhodujícím faktorem je státní občanství. Národ podle etnického modelu je společenství lidí, kteří se do něj narodili, mají stejný původ, rodný jazyk, zvyky i tradice a rozhodující roli hraje národnost. Ze společného jádra obou modelů pak Smith (1991, s. 14) vytvořil definici, která zní: *národ je pojmenovaná část lidské populace, sdílející historické území, společné mýty a historické vzpomínky, masovou veřejnou kulturu, společnou ekonomiku a rovná práva a povinnosti pro všechny příslušníky*.

Z tohoto dvojího dělení následně vychází i Smithova typologie nacionalismu na *občanský – teritoriální* a *etnický – genealogický*. Občanský nacionalismus se zpravidla objevuje v demokratických institucionalizovaných státech, jejichž základ tvoří historické území, stejná práva pro všechny občany a společná ideologie a kultura. Smith (1991) oba typy ještě rozděluje na dvě fáze: *pre-independence*, neboli před dosažením nezávislosti a *post-independence*, po dosažení nezávislosti. Cílem tohoto typu nacionalismu před dosažením nezávislosti bývá nejprve vyhnání cizí vládnoucí vrstvy a následně vytvoření nového národního státu. To Smith (1991) označuje za nacionalismus *anti-koloniální*. Ve chvíli, kdy je dosaženo nezávislosti, objevuje se snaha vytvořit teritoriální národ, který integruje roztržštěné jednotky do nové politické komunity a etnicita přitom nehraje důležitou roli. Smith (1991) toto označuje za *integrační* nacionalismus. Důležité je poznamenat, že veškeré procesy se odehrávají na území původního státu a neprojevují se žádné snahy o expanzi, či jakoukoliv jinou změnu státních hranic.

Druhým typem je etnický nacionalismus a je postaven především na společném původu, rodokmenu, mateřském jazyce, zvycích a tradicích. Cílem etnických nacionalistů je v první fázi odtrhnutí se od větší politické jednotky a na jejím území

založit vlastní etno-národní stát. To je Smithem (1991) označováno jako nacionalismus *separatistický* nebo nacionalismus v *diaspoře*. Ve druhé fázi chtějí etničtí nacionalisté expandovat a rozšiřovat své území skrze své etnické "příbuzné", kteří se zatím nacházejí za hranicemi jejich nového státu. Tento případ Smith (1991) nazývá *iredentistickým* nacionalismem nebo *pan* nacionalismem. Na rozdíl od občanského nacionalismu, zde je jakékoliv dosavadní územní uspořádání irelevantní. Toto dělení je platné pro ideální případy a je nutné zdůraznit, že ve skutečnosti se v každém nacionalismu více, či méně projevují znaky obou typů.

Zvláštní typ nacionalismu, který osvětluje mimo jiné Kaplan (1994) a který je stěžejní pro potřeby této práce, můžeme nazvat jako regionální, či sub-státní. Jedná se především o konflikt tzv. "*spatial identity*" (tedy identitou spojenou s konkrétním prostorem, na který si určitá skupina lidí dělá nárok) a prostorem, který je dané skupině lidí reálně k dispozici. V případě, že se na území nachází více etnických skupin, bývá jedna majoritní a jedna či více minoritních. Každá skupina si pak dělá nárok na jistou část území. Problémem je, že každá skupina si zpravidla nárokuje území z dob své největší slávy a největšího územního rozmachu. Tím dochází k překrývání těchto teritoriálních požadavků. V takovém případě se zpravidla dominantní etnická skupina (skrze svou vládní moc) snaží podmanit i oblasti, jež obývají minoritní etnické skupiny a začlenit je do své moci bez ohledu na to, jaké právo na danou oblast má (Williams a Smith 1983). V důsledku toho dochází k frustraci obyvatel patřící do minoritních skupin, pramenící z neschopnosti ovládat "své" území a může vést až ke vzniku etno-regionálních hnutí (Williams 1985). Cíle těchto hnutí se mohou lišit: zatímco jedni se spokojí pouze s absolutním osamostatněním, jiným může postačit určitý stupeň autonomie a možnost ovlivňovat politické dění, jak ve své autonomní oblasti, tak do určité míry i v celém státě (Kaplan 1994). Mimo baskického konfliktu Kaplan (1994) uvádí další příklady takového typu nacionalismu: konflikt v Belgii mezi Vlámý a Valony, ve Švýcarsku mezi obyvateli mluvící německy, francouzsky, italsky a románsky, či v Severním Irsku mezi protestanty a katolíky. Každý konflikt je v určitém smyslu specifický, mají však společný základ, kterým je již zmiňovaná *spatial identity*.

Potenciální zóny konfliktu

Zóny potenciálních konfliktů mezi etnickými skupinami pojímá Kaplan (1994) jako oblasti, kde existuje zvýšené riziko konfliktu pro jejich symbolickou hodnotu pro různé nacionalistické ideologie. Klasickým typem prostorového nacionalistického konfliktu je střet mezi dominantní etnickou skupinou a minoritními etnickými skupinami. Minoritní etnická skupina přitom není v tomto smyslu minoritní výhradně dle počtu jejích členů, nýbrž primárně dle jejího postavení v daném prostoru.

Potenciální zóny konfliktu jsou dle Kaplana (1994) následující:

- 1) kulturní hranice mezi dominantní a minoritní skupinou
- 2) etnicky promíšené oblasti
- 3) státní hranice rozdělující členy etnické skupiny od jejich souputníků
- 4) symbolické srdce skupiny
- 5) oblast bohatá na zdroje
- 6) oblasti nárokové konkurenčními nacionalistickými ideologiemi

Typologie předpokládá konflikt širokých etnických skupin. Aby byla použitelná pro zhodnocení zón konfliktu, kde hraje klíčovou roli teroristická organizace, je nutné tuto typologii rozšířit. Pro potřeby této práce byly definovány 2 typy, jdoucí nad rámec Kaplanovy typologie. Jsou jimi následující:

- 1) turisticky významné oblasti
- 2) centra správní moci

Při analyzování prostorového rozmístění útoků je třeba brát v úvahu také aktuální možnosti ETA. Roli hrají nejen vnější faktory, tedy symbolický význam území, ale také faktory vnitřní. Síla, členská základna, funkční síť lokálních buněk a zdroje organizace jsou významnými determinanty při lokalizaci útoků.

Metodologie a data

Většina dat, která je v této práci využita pro lokalizaci útoků, pochází z Global Terrorism Database. Tato databáze rozdělovala své záznamy na dva soubory (GTD1 a GTD2) a pro každý z těchto souborů platila jiná definice, respektive kritéria. První soubor obsahoval násilné činy z období od roku 1970 do roku 1997 a data byla sbírána Pinkerton Global Intelligence Service (PGIS), která využívala následující definici terorismu: "*vyhrožování užitím, nebo užití nelegální síly a násilí nestátním aktérem k dosažení politických, ekonomických, náboženských, nebo sociálních cílů skrze strach, donucování a zastrasování.*" Pro druhý soubor, který zachycoval období 1998 až 2007, byl zvolen odlišný systém. Aby byl útok zařazen do této databáze, musel splňovat zjednodušenou definici: "*úmyslný násilný čin, nebo vyhrožování násilím nestátním aktérem*" a zároveň alespoň dvě ze tří následujících kritérií:

1) násilný čin byl zaměřen na dosažení politických, ekonomických, náboženských, či sociálních cílů

2) násilný čin obsahoval úmysl donutit, zastrasit, nebo sdělit nějakou zprávu širšímu okruhu lidí, než jsou samotné oběti útoku

3) násilný čin nedodržel Mezinárodní humanitární právo

V roce 2008 byly databáze GTD1 a GTD2 sloučeny v jednotnou databázi GTD, která se řídila podle definice a kritérií GTD2. V důsledku toho však ve výsledné databázi GTD chybí některé incidenty z let 1970–1997, které podmínky GTD2 nesplňovaly. Jedná se například o útoky, které mají blíže ke guerillové válce.

Databáze GTD, ze které bylo čerpáno, nepokrývá období 1959–1970. Byl nalezen náhradní zdroj, a to webové stránky Asociación Víctimas del Terrorismo. Na těchto stránkách se dají nalézt pouze smrtelné útoky a tak, co se týče útoků bez lidských obětí, nemusí být toto období zcela kompletní.

Pro analýzu útoků na území celého Španělského království, byla zvolena řádovostní úroveň provincií a doba fungování ETA rozdělena na tři období. Poté, co jsou nalezeny nejčastější cíle teroristických aktivit, jsou tyto provincie popsány a následně přiřazeny odpovídajícímu typu Kaplanovy typologie, nebo typu definovaným nad její rámec. Na základě převažujícího typu je pak charakterizováno každé období. Data pro charakteristiku provincií byla čerpána ze Španělského statistického úřadu (INE). Pro popis územních celků v rámci Baskicka byl využit Baskický statistický úřad

(EUSTAT). Doprovodné kartogramy jsou vytvořeny v programu ArcGIS, přičemž mapové podklady jsou staženy z databáze Global Administrative Areas.

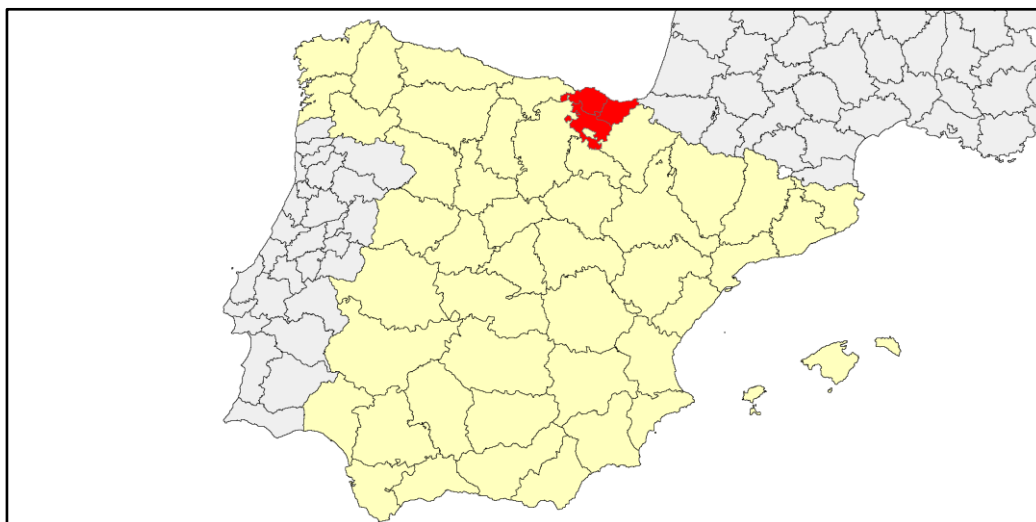
Pro zkoumání korelace mezi cílem útoku a jeho socioekonomickými podmínkami byly zvoleny následující ukazatele: disponibilní příjem domácností, podíl obyvatelstva hovořících Baskicky v domácím prostředí a volební úspěchy strany PNV a levicové koalice Bildu–EA–ALTERNATIBA do baskického parlamentu v roce 2011. Disponibilní příjem domácností je zde použit v podobě indexu, kdy baskický průměr = 100 %. Jsou použita data z censu roku 2011. Data pro sledování volebního chování obyvatel jsou stažena ze stránek Elecciones Locales 2011. Data na těchto stránkách jsou dostupná pouze na úrovni obcí, přičemž analýza probíhala na úrovni comarcas. Pro potřeby práce byla data za obce jednotlivých comarcas sečtena a zprůměrována, aby bylo možné pracovat na této řádovostní úrovni. V důsledku zprůměrování mohou být data do určité míry zkreslena. Po vytvoření vhodného datového souboru byla provedena standardní regresní analýza pomocí programu SPSS, přičemž hodnota korelačního koeficientu 0,00–0,30 představuje zanedbatelnou závislost, hodnota 0,30–0,80 znamená významnou závislost a hodnota 0,80–1,00 deklaruje velmi silnou závislost. Tyto hodnoty mohou nabývat i záporných čísel, avšak nemění se síla závislost, ale pouze poukazuje, zda je závislost pozitivní, či negativní.

Baskicko a vznik baskického nacionalismu

Vymezení regionu

Jelikož pojem *Baskicko* může být použit pro označení různých územních celků, je v prvé řadě nutné objasnit, co je pod tímto pojmem myšleno v této práci. První oblast, kterou může tento pojem označovat, je španělské autonomní společenství Baskicko. Leží na severu Španělska (Obr. 3) a je tvořeno třemi provinciemi: Gipuzkoa, Biskaia a Álava. Pro tento region se používají také názvy: Euskadi (baskicky), či El País Vasco (španělsky). Pokud nebude výslovně uvedeno jinak, pak bude pod pojmem Baskicko myšlena právě tato oblast.

Obr. 3: Španělské autonomní společenství Baskicko, 2014

Zdroj: European Environment Agency (2014), <http://www.eea.europa.eu/>

Mimo to může Baskicko označovat širší region, nazývaný také Euskal Herria, který leží na pomezí severovýchodní části Španělska a jihozápadní části Francie. V této oblasti se ve větší míře objevuje baskická kultura a pro baskické nacionalisty je to území, na kterém by měl vzniknout samostatný baskický stát. Tento region v sobě zahrnuje španělské autonomní společenství Baskicko, španělské autonomní společenství Navarra a tzv. francouzské Baskicko s provinciemi Baja Navarra, Laburdi a Zuberoa.

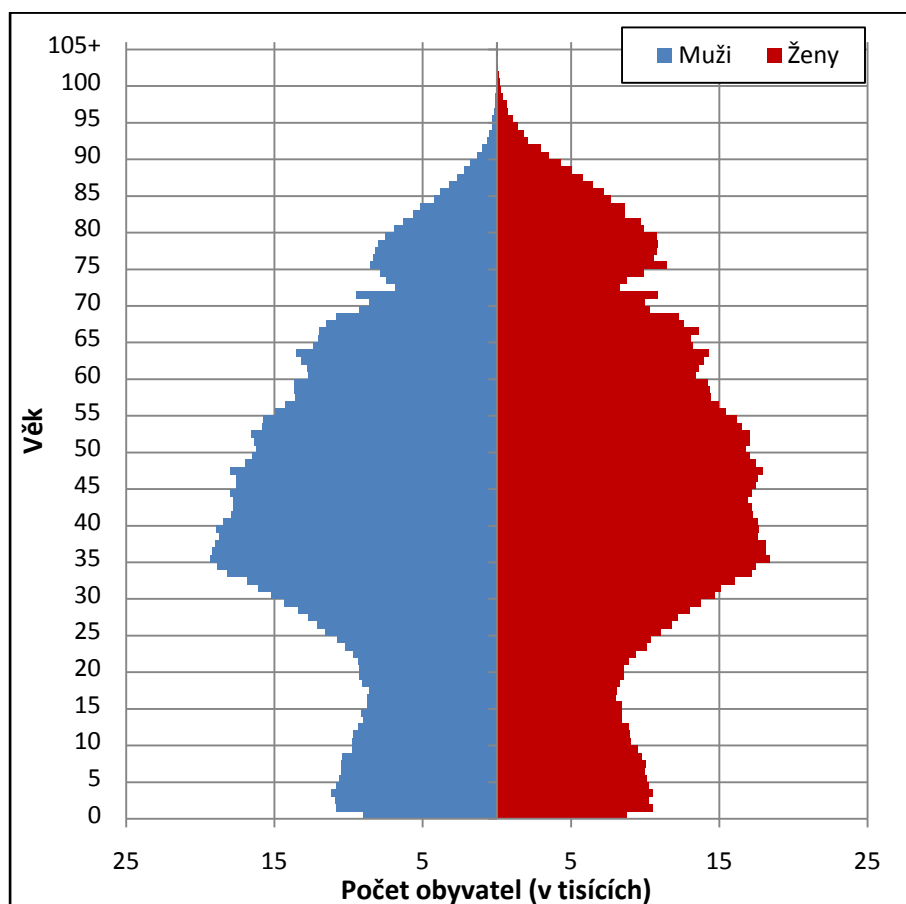
Socioekonomická charakteristika

V Baskicku žije okolo 2,2 mil. obyvatel. Nejlidnatější je provincie Bizkaia s 1,1 mil. obyvatel, poté následuje Gipuzkoa (700 tis. obyvatel) a nejméně lidí žije v provincii Álava (320 tis.). Téměř polovina lidí žije v metropolitní oblasti nazývané Gran Bilbao. V této aglomeraci se nachází šest z deseti největších měst Baskicka (Bilbao, Barakaldo, Getxo, Portugalete, Santurtzi a Basauri). Další významná města jsou Vitoria-Gasteiz a Donostia-San Sebastian, což jsou centra provincií Gipuzkoa a Álava. Z demografického hlediska je pro tuto oblast velice významná imigrace, jelikož přes 28 % místního obyvatelstva tvoří lidé narození mimo Baskicko. V průběhu 20. století přicházelo nejvíce imigrantů z provincií Galicia a Castilla y León, avšak v posledních letech se tito lidé vrací zpět do svých původních oblastí a dnes většina imigrantů pochází ze zahraničí.

Vedle španělštiny je v této oblasti úředním jazykem také baskičtina. Podle průzkumu v roce 2006, tímto jazykem plyně mluví 30,1 % Basků starších šestnácti let, 18,3 % ovládá baskičtinu pasivně a přes 50 % lidí jí nerozumí. Ve srovnání s průzkumy z minulých let stoupá počet lidí plyně mluvících baskicky (1991: 24,1 %; 1996: 27,7 %; 2001: 29,5 %). Nejčastěji se baskičtinou domluví mladí lidé ve věku 16–24 let (57,5 %) a nejméně naopak osoby starší 65 let.

Co se týče struktury obyvatelstva, je na tom Baskicko podobně, jako zbytek zemí západní Evropy, kde je pozorovatelný trend nárůstu počtu starších obyvatel a úbytku mladých. V roce 1981 bylo v Baskicku necelých 10 % obyvatel starších 65 let, zatímco v roce 2011 se blížil k 20 % a naopak podíl lidí do 20 let klesl z 30 % na 17 %. Relativně velký podíl dnes tvoří složka obyvatel starších 85 let (2,6 %). Nejdůležitější pro sledování socioekonomického vývoje je produktivní složka obyvatelstva, tedy lidé ve věku 20–64 let (dle metodiky EUSTAT). V roce 2011 tvořili lidé v tomto věku přes 62 %, přičemž podle projekce do roku 2026 by se toto číslo mělo nadále snižovat. Současnou věkovou strukturu baskického obyvatelstva lze vidět na Grafu 1.

Graf 1: Věková struktura obyvatel Baskicka podle censu 2011

Zdroj: Eustat: Population and housing census 2011, vlastní tvorba

Baskicko, v čele s jádrovou oblastí okolo Bilbaa, je jednou z nejprůmyslovějších a ekonomicky nejdůležitějších oblastí celého Španělska. Míra nezaměstnanosti se pohybuje okolo 15 % (EUSTAT 2013) a přestože je vyšší než průměr Evropské unie, je nejnižší v celém Španělsku. V minulosti se průmysl soustředil na těžbu železné rudy a stavbu lodí. Po ekonomické krizi v 70. a 80. letech baskické hospodářství prošlo výraznou proměnou a dnes se sem koncentrují například finanční služby, energetický průmysl a strojírenství. Důležitým odvětvím zůstává metalurgie a výroba lodí. Zemědělství má významnější roli především v provincii Álava. Na území baskických provincií leží významné přístavy Porto of Bilbao a Port of Pasaia, přičemž Port of Bilbao, nazývaný také Superpuerto, je čtvrtým nejdůležitějším přístavem v celém Španělsku (odbaví okolo 40 milionů tun zboží ročně). Mimo přístavu se v Bilbau nachází také důležité mezinárodní letiště Bilbao Airport. Další dvě letiště menšího významu leží ve městech Vitoria-Gasteiz a Donostia-San Sebastian.

Vznik baskického nacionalismu

Baskové patří mezi nejstarší evropské národy, avšak svůj stát jako takový nikdy neměli a jejich identita se formovala skrze baskický jazyk, existenci tzv. *fueros* (místní privilegia, například osvobození od daní pro královskou pokladnu) a posvátná místa (např. Gernika). Baskičtina, či jinak *euskara* je unikátní jazyk, který nelze zařadit do indoevropské jazykové rodiny a nebyla mu prokázána ani příbuznost s žádným jiným známým jazykem. Až do druhé poloviny 19. století mu však nebyla věnována zvláštní pozornost a mluvilo se jím téměř pouze na venkově. S příchodem průmyslové revoluce dochází k národnímu uvědomění Basků a stejně jako v jiných evropských státech se i zde začíná projevovat moderní nacionalismus (Janušová 2011).

Baskické provincie a Navarra si díky své uzavřenosti dlouho zachovávali určitou autonomii a i španělští panovníci uznávali *fueros*. V roce 1876 v důsledku dvou dlouhých občanských válek, zaviněných karlisty (katoličtí tradicionalisté vystupující proti španělskému liberalismu a centralismu) byly *fueros* zrušeny, což mělo za následek zhoršení vztahů mezi Basky a Španěly (Lepič 2012). Dalším impulsem pro zrod nacionalismu byla industrializace Baskicka, a to především provincie Baskaia. V této oblasti se nacházela bohatá naleziště železných rud a prudký průmyslový rozvoj lákal imigranty z celého Španělska. S přílivem chudého obyvatelstva, hledajícího práci, docházelo k výrazným sociálním změnám a k urbanizaci regionu (Janušová 2011). Tyto a další impulsy vedly k založení nacionalistického hnutí, jehož "otcem" byl Sabino Arana, který vymyslel baskické symboly, zformuloval politický program a popsal a nacionalizoval dějiny národa. První nacionalistická organizace se jmenovala Euzko Alderdi Jeltzalea - Partido Nacionalista Vasco (EAJ-PNV) a jejím prezidentem byl zvolen právě Sabino Arana. Původní motivací baskických nacionalistů byl odpor vůči novým sociálním a ekonomickým vrstvám v baskické společnosti, nikoliv proti Madridu, i když určité obavy z centralismu také panovaly (Lepič 2012).

Analýza prostorového rozložení útoků na úrovni provincií

Období 1959–1975

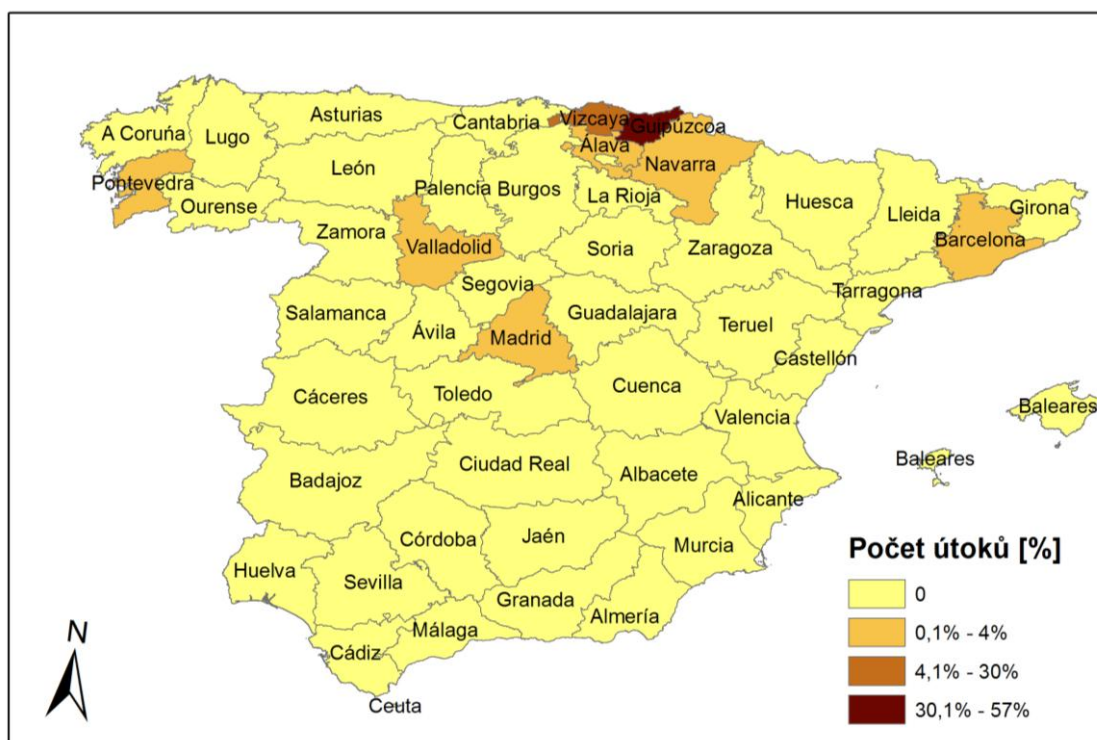
Toto vymezení značí období od vzniku organizace ETA do smrti generála Franka, tedy období diktatury. Krvavý boj o samostatnost ale nezačal ihned rokem 1959, první smrtelný útok této organizace se odehrál až 7. června 1968 ve Villaboně. Při útoku zahynul jeden policista a stal se první oficiálně uznávanou obětí ETA¹. V tomto období je zaznamenáno celkem 55 útoků, při kterých zahynulo 37 lidí. Většina obětí patřila k policii, či armádě. Nejkrvavější útok se odehrál 13. září 1974 v Madridu, při kterém zahynulo 12 lidí a na 70 bylo zraněno. Nejčastějšími akcemi byly bombové útoky, atentáty a ozbrojená přepadení. Spíše výjimečné byly únosy.

Nejvíce teroristický útoků bylo směřováno do provincie Gipuzkoa (přes 50 %), především do centra oblasti – města Donostia-San Sebastian (Obr. 4). Absolutně nejvyšší počet útoků se ale odehrál ve městě Bilbao, což je nejvýznamnější centrum nejen provincie Biskaia, ale i celého Baskicka. V této provincii se stalo téměř 30 % útoků. Sečtou-li se útoky z provincií Baskicka (včetně dvou útoků v Álavě), dostáváme se na hranici téměř 90 %. Zbytek útoků se odehrál na území Madridu (2) a provincií Navarra (2), Barcelona, Valladolid a Pontevedra (1).

---

¹ Spekuluje se, že první obětí ETA mohl být 22 měsíční chlapec, zabitý při výbuchu bomby v Donostia-San Sebastian již v roce 1960. Tato skutečnost ale není potvrzena a většina historických pramenů uvádí jako 1. oběť až policistu Josého Pardinese Arcay ze dne 7. června 1968

Obr. 4: Relativní četnost teroristických útoků v provinciích Španělska, 1959–1975

Zdroj: Global Administrative Areas (2014), <http://www.gadm.org/>

Období 1976–1979

Toto období by se dalo definovat jako přechod od diktatury k demokracii. Ve srovnání se zbylými dvěma obdobími je toto výrazně kratší, nicméně velmi intenzivní. Přestože přístup vlády k Baskům se měnil a vedl až k udělení autonomního statutu v roce 1979, činnost ETA se nijak neutlumovala, naopak výrazně narůstala. V databázi GTD je zaznamenáno 308 útoků s celkovým počtem 162 zabitých. Nejčastěji se objevují atentáty na policejní a armádní příslušníky a také bombové útoky, jejichž důsledkem nebývají ztráty na životech, ale maření ekonomických aktivit. Za celé toto období není zaznamenán útok s vyšším počtem obětí než 4, ale hned několik ozbrojených přepadení a bombových útoků mělo za následek 10–60 zraněných.

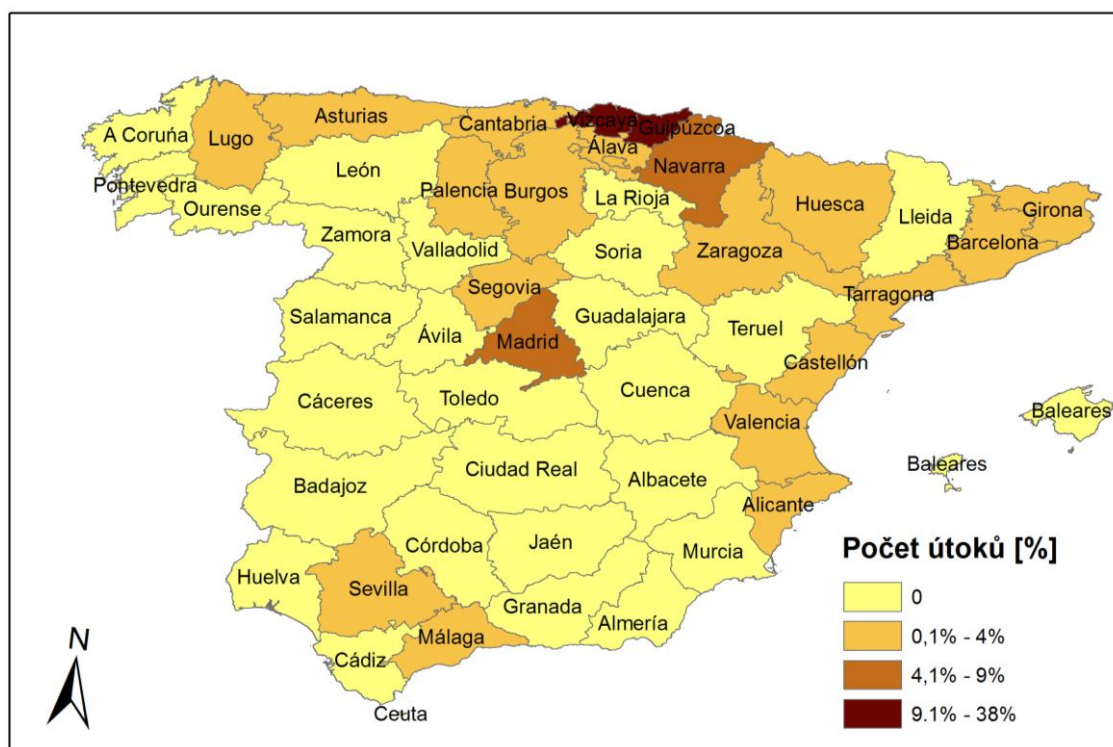
Stejně jako v minulém období je většina útoků směřována do provincií Gipuzkoa a Baskaia, ovšem nyní mezi nimi není takový rozdíl (Obr. 5). Celkem zde bylo spácháno kolem 70 % útoků. Stejně je také to, že výrazná část těchto útoků byla směřována do center oblastí – Donostia-San Sebastian (40 útoků) a Bilbao (50). Álava, třetí z baskických provincií, stále zůstává mimo pozornost teroristů. Odehrálo se zde 12 útoků, tedy necelá 4 %.

Oproti prvnímu období se výrazně zvýšil počet útoků v provincii Navarra, která by měla být součástí baskického vysněného státu Euskal Herria. I zde útoky mířily především na centrum regionu – město Pamplona, kde se uskutečnilo 22 z celkových 25 útoků. Stejně tak vzrostl počet útoků v Madridu a přilehlém okolí, kde bylo tentokrát spácháno 19 teroristických činů. V Madridu došlo i k největšímu útoku, kdy během série synchronizovaných výbuchů na letišti a dvou nádražích byli zabití 4 lidé a 60 zraněno².

Do dalších provincií už nebyly útoky koncentrovány. Pouze jednotlivé incidenty se odehrály v provincii Málaga (5), Barcelona a Cantabria (4), Alicante, Castellón, Girona, Burgos, Asturia (2) a Palencia, Zaragoza, Tarragona, Valencia, Sevilla, Lugo, Segovia a Huesca (1).

Obr. 5: Relativní četnost teroristických útoků v provinciích Španělska, 1976–1979

Zdroj: Global Administrative Areas (2014), <http://www.gadm.org/>

² Některé zdroje uvádí 7 mrtvých a přes 100 zraněných, práce však vychází především z dat GTD.

Období 1980–2011

Od roku 1980 je možné mluvit o demokracii ve Španělsku v pravém slova smyslu. Toto období má nejdelší trvání a nejvyšší absolutní počet teroristických útoků i obětí. Pokud ale porovnáme průměrný roční počet útoků a obětí s přechodným obdobím (1976–1979), potvrzuje se Mansvelt Beckovo (2005) tvrzení, že právě období přechodu od diktatury k demokracii bylo nejkrvavější (Tab. 1).

Tab. 1: Počty útoků a obětí ETA podle časových období

	1959–1975	1976–1979	1980–2011
Počet útoků	55	308	1121
Počet útoků/rok	3,24	77,00	35,03
Počet obětí	37	162	562
Počet obětí/rok	2,18	40,50	17,56

Zdroj: Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd/>; vlastní výpočty

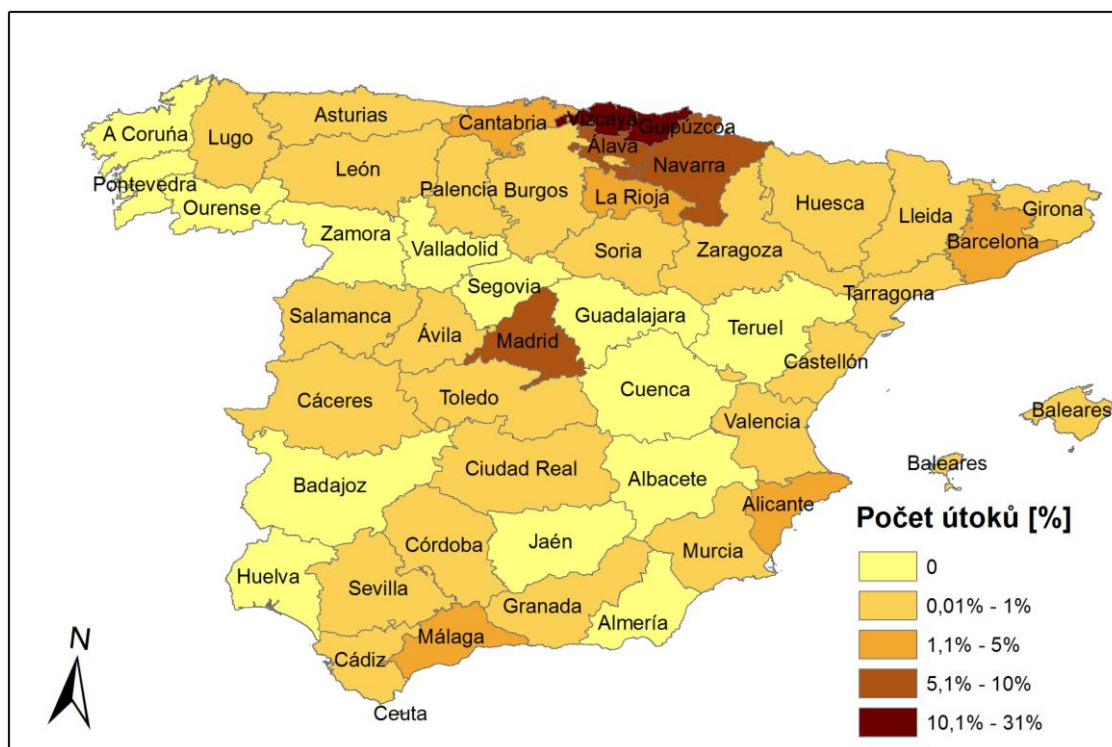
Nejvíce z 1 121 teroristických činů bylo spácháno opět na území Baskicka. V provincii Gipuzkoua teroristé zaútočili 340x, což je kolem 30 % (143x v Donostia-San Sebastian) a 314x (28 %) v provincii Biskaia (145x v Bilbau). Útokům se v tomto období nevyhnula ani Álava. Teroristé zde udeřili 72x a nejčastějším cílem bylo opět regionální centrum – Vitoria-Gasteiz (48 útoků).

Dalším častým cílem byla provincie Navarra (86 útoků) v čele s centrem Pamplona (51), Madrid (82), Barcelona (33), Málaga a Cantabria (28), Alicante (24) a La Rioja (17). Jednotlivé útoky se odehrávaly téměř ve všech provinciích po celém Španělsku (Obr. 6), nicméně vzhledem k celkovému množství útoků tvoří pouze setiny až desetiny procent.

Nejčastějším typem útoku byl bombový atentát, a to buď na policejní složky, nebo hospodářskou infrastrukturu. Dohromady tvořili bombové atentáty přes 50 % všech útoků. Přes pětinu útoků tvořily atentáty na jednotlivé osoby, jejichž cílem byli opět nejčastěji policisté, vojáci, ale také političtí příslušníci. Dne 19. června 1987 v barcelonském nákupním centru teroristé odpálili bombu, která zabila 15 osob a 39 zranila³. Tento útok je nejsmrtelnější za celou dobu působení ETA. V tomto období však útoky s více jak čtyřmi oběťmi a desítkami zraněných nejsou výjimkou.

³ Některé zdroje uvádí až 21 obětí a 45 zraněných.

Obr. 6: Relativní četnost teroristických útoků v provinciích Španělska, 1980–2011

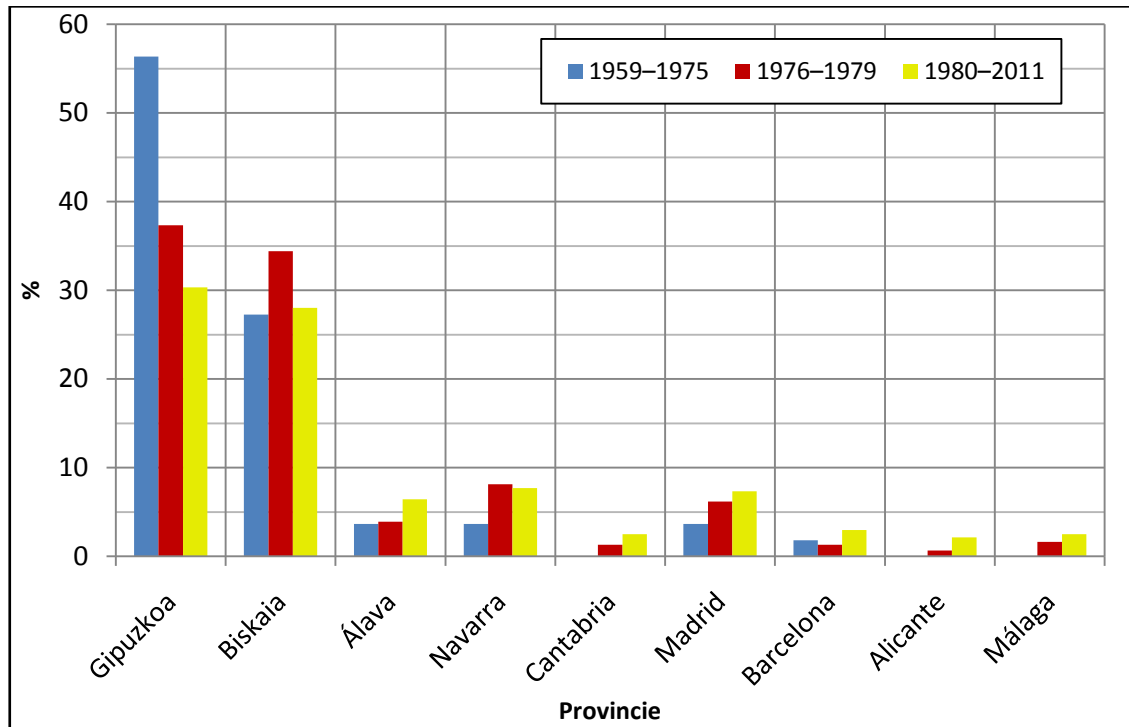

Zdroj: Global Administrative Areas (2014), <http://www.gadm.org/>

Charakteristika vybraných provincií

V této části bude stručně popsáno několik provincií, kde se odehrálo největší množství útoků. Jsou uvedeny pouze vybrané charakteristiky a ukazatele, které považují za klíčové pro následující vyhodnocení. Vybrané provincie a procentuelní zastoupení teroristických útoků spáchaných na jejich území lze vidět na Grafu 2.

Gipuzkoa je provincie na severu země a je to jedna ze tří provincií tvořící Baskické autonomní společenství. Na severu je ohraničena Biskajským zálivem, na západě provincií Biskaia, na jihu provincií Álava a na východě provincií Navarra. V této provincii žije 26 % Basků (EUSTAT 2011), což je největší podíl ze všech provincií Baskicka. Z hospodářského hlediska je v oblasti důležitá živočišná výroba, těžba železa, metalurgie a turismus. Centrem oblasti je Donostia-San Sebastian. Zde je velice významný obchod a cestovní ruch. Ve městě Donostia-San Sebastian se odehrálo 190 z celkových 462 útoků v této provincii. Útoky směřovaly do této provincie i do samotného centra ve všech třech obdobích.

Graf 2: Relativní četnost útoků ve vybraných španělských provinciích; 1959–1975, 1976–1979, 1980–2011

Zdroj: Global Terrorism Database 2014, vlastní výpočty

Provincie Biskaia leží na severu země a je součástí Baskického autonomního společenství. Na západě sousedí s provincií Cantabria, na jihu s provinciemi Burgos a Álava, na východě s provincií Gipuzkoa a sever je tvořen pobřežím Biskajského zálivu. V první polovině dvacátého století byl tento region jedním z nejprůmyslovějších v celém Španělsku, avšak po ekonomické krizi v sedmdesátých letech se zaměřil více na služby. Tato provincie je nejlidnatější z baskického autonomního společenství a žije zde okolo 10 % Basků (EUSTAT 2011). Významným centrem oblasti i celého španělského království je Bilbao. Zároveň je to největší město baskického autonomního společenství. V této provincii se odehrálo dohromady 435 útoků, přičemž největší počet z nich právě ve městě Bilbao (205). V Bilbau byl spáchán absolutně nejvyšší počet teroristických útoků. Jak do Bilbaa, tak do celé této provincie byly útoky koncentrovány po všechna 3 období.

Álava je provincie na severu Španělska, která spolu s provinciemi Biskaia a Gipuzkoa tvoří baskické autonomní společenství. Na severu sousedí s oběma těmito provinciemi, na západě s provincií Burgos, na jihu s provincií La Rioja a na západě s provincií Navarra. Centrem regionu je město Vitoria-Gasteiz, které je zároveň hlavním městem celého baskického autonomního společenství i přes to (nebo právě proto), že je

provincie převážně španělskojazyčná. Ze všech provincií je zde nejmenší zastoupení Basků a to okolo 3 % (EUSTAT 2011). V této oblasti je významné zemědělství, například pěstování vinné révy, či oliv. Průmysl je koncentrován především do hlavního města (např. strojírenský a potravinářský). Celkem bylo v provincii spácháno 86 útoků, z toho 58 právě ve Vitoria-Gasteiz. Většina útoků se odehrála ve třetím období, zatímco v prvním a druhém byly spíše ojedinělé.

Navarra je provincie, která leží v těsné blízkosti Baskicka na severu země. Na severu sousedí s Francií, na západě s baskickými provinciemi Gipuzkoa a Álava a na jihu s provincií La Rioja a také s provincií Zaragoza, jejich společná hranice vede i na východě. Z této strany má také krátkou společnou hranici s provincií Huesca. Navarra je provincie a zároveň autonomní společenství, v minulosti také samostatné království. Přestože cestovní ruch zde hraje určitou roli, nemá klíčové postavení jako například v provincii Málaga, či Alicante. Velice významný je automobilový a strojírenský průmysl. Centrem oblasti je město Pamplona, které je významné historicky, kulturně a také průmyslově (především díky automobilovému průmyslu). Z celkových 113 útoků, se jich 75 odehrálo právě v Pamploně. Většina z nich byla uskutečněna ve druhém a třetím období. Ačkoliv Navarra není součástí baskického autonomního společenství, měla by (dle požadavků baskických nacionalistů) být součástí požadovaného baskického státu Euskal Herria. Především na severovýchodě je baskičtina relativně rozšířená a v některých oblastech této části provincie je i uznána jako oficiální jazyk. Směrem na jih ovšem znalost baskičtiny klesá a v jižních částech je v podstatě nulová.

Provincie Cantabria se rozkládá na severu Španělska při pobřeží Biskajského zálivu. Na východě sousedí s provincií Biskaia, na západě s provincií Asturia a na jihu s provinciemi León, Palencia a Burgos. Hlavním městem této provincie, která je zároveň autonomním společenstvím, je Santander. Město je významné především z hlediska cestovního ruchu a kultury. Celá provincie leží v oblasti vhodných klimatických podmínek pro zemědělství, ovšem dnes je toto odvětví na sestupu a stoupá důležitost druhého sektoru (např. průmysl zpracovatelský, potravinářský, farmaceutický a chemický). Nejdůležitější je ale v posledních letech sektor služeb a to především v oblasti turismu. Z celkových 32 útoků v této provincii se jich 16 odehrálo ve městě Santander. Většina z nich ve třetím období.

Madrid je provincií a zároveň autonomním společenstvím. Jeho stejnojmenné hlavní město je zároveň hlavním městem celého španělského království. Nachází se zhruba ve

středu Španělska a sousedí na východě s provincií Guedalajara, na severu s provincií Segovia, na západě s provincií Ávilla a na jihu s provincií Toledo. V celé provincii žije necelých 6,5 mil. obyvatel, z toho okolo 4 mil. (INE 2011) v hlavním městě Madrid. Jak provincie, tak město je nejlidnatější v celém Španělsku. V provincii Madrid bylo spácháno dohromady 103 teroristických útoků, přičemž 98 z nich přímo v hlavním městě. Útoky sem byly koncentrovány až ve druhém a třetím období. Mimo to, že je Madrid hlavním městem, je také významným politickým, kulturním a ekonomickým centrem Španělska a světovým velkoměstem. Vedle vlády, královské rodiny a mnoha španělských organizací zde má sídlo i několik organizací světových, např. Světová turistická organizace (spadající pod OSN).

Barcelona je provincie na severovýchodě země při pobřeží středoziemního moře. Na severovýchodě hraničí s provincií Girona, na severozápadě s provincií Lleida a na jihozápadě s provincií Tarragona. Spolu s dalšími třemi provinciemi tvoří Barcelona autonomní společenství Katalánsko. Hlavním městem provincie i celého Katalánska je velkoměsto Barcelona. S 1,6 mil. obyvateli (INE 2011) je druhým největším městem Španělska. V celé provincii žije okolo 5,5 mil. obyvatel (INE 2011) a z hlediska této administrativní úrovně se řadí taktéž na 2. místo. Na území provincie se odehrálo 38 útoků, z toho 30 mířilo přímo do města Barcelona. Toto město je jedním z nejvýznamnějších v celém Španělsku. Nachází se zde řada kulturních pamětihodností a po Londýně, Paříži a Římu je 4. nejnavštěvovanějším městem Evropy (EUROMONITOR INTERNATIONAL 2011). Je ale také důležitým průmyslovým, obchodním a finančním centrem a to nejen v rámci Španělska, ale celé Evropy. Kromě pěti útoků se všechny odehrály ve 3. období (1 v prvním období a 4 ve druhém).

Alicante leží na jihovýchodním pobřeží Španělska. Je to jedna ze tří provincií, které dohromady tvoří Valencijské autonomní společenství. Na severu sousedí s provincií Valencia a na jihu s provincií Murcia. Centrem provincie je stejnojmenné město, které je jedno z nejrychleji rostoucích v celém Španělsku. S počtem necelých 1,9 mil. obyvatel (INE 2011) je Alicante pátá nejlidnatější provincie. Hospodářsky nejvýznamnější odvětví je zde turismus. Nejdůležitějšími centry z hlediska cestovního ruchu jsou města Alicante a Benidorm. Právě do těchto dvou měst bylo ve druhém a především ve třetím období směřováno 17 z celkem 26 útoků na území této provincie.

Málaga je jednou z osmi provincií patřící do autonomního společenství Andalucía. Rozkládá se na hornatém území na jihu Španělska při pobřeží středoziemního moře. Na východě sousedí s provincií Granda, na severu s provinciemi Córdoba a Sevilla a na

západě s provincií Cádiz. Je to šestá nejlidnatější provincie Španělska a žije zde okolo 1,6 mil. obyvatel (INE 2011). Vedle Španělů tu žije velké množství imigrantů, a to především z Británie. Hlavním městem je Málaga, které leží na pobřeží a je i přístavním městem. Nachází se zde jedno z nejrušnějších letišť ve Španělsku a to především díky cestovnímu ruchu. Na území této provincie se nachází turisticky atraktivní pobřežní pás, známý pod názvem Coste del Sol. Na území této provincie bylo ve druhém a hlavně ve třetím období spácháno 33 útoků. Největší počet (11) mířil do města Marbella, druhého největšího města provincie a významného turistického centra. Dalších 5 útoků se odehrálo ve městě Málaga, pro které je, mimo jiné, také důležitý cestovní ruch.

Shrnutí

S pádem frankismu je vidět výrazný nárůst počtu útoků a to především v období přechodu od diktatury k demokracii. To je pravděpodobně způsobeno zmírněním represí a celkově větší volností ve společnosti. S náhlou změnou režimu přichází období velmi častých útoků, ovšem jak se demokracie postupně prosazuje a rozvíjí, začíná intenzita rokem 1980 opět mírně klesat.

Co se týče typů míst, kam teroristé směřují své útoky, je nutné rozšířit Kaplanovu typologii, jelikož tento model se nedá aplikovat na všechna dotčená místa. Rozhodně o žádné z provincií nemůžeme mluvit jako o oblasti bohaté na zdroje⁴ (typ 5 Kaplanovy typologie). Přestože provincie Navarra leží u státní hranice mezi Francií a Španělskem, lépe než 3. typ Kaplanovy typologie (státní hranice rozdělující členy etnické skupiny od jejich souputníků) tento region vystihuje typ 1. (etnicky promíšené oblasti). Tomuto typu odpovídá také provincie Álava. Typ 4 (symbolické srdce skupiny) může vystihovat některá zasažená místa, nicméně útoky zde jsou spíše výjimečné (například Gernika) a pro analýzu na úrovni provincií je nevyhovující. Druhému typu Kaplanova rozdělení (etnicky promíšené oblasti) odpovídají baskické provincie Gipuzkoa a Biskaia, především jejich velká města Bilbao a Donostia-San Sebastian, jelikož zde společně žijí Španělé a Baskové (venkovské regiony které tato města obklopují mají převážně baskický charakter). Provincie Barcelona, Cantabria, Alicante ani Málaga se do Kaplanovy typologie zařadit nedají, nicméně na základě jejich charakteristiky je zjevné, že mají něco společného. Všechny zmíněné provincie mají hospodářství z velké části

---

⁴ Provincie Barcelona je sice oblast bohatá na zdroje, ovšem útoky, které tam směřovaly, nebyly touto skutečností primárně motivovány.

založené na cestovním ruchu a jejich centra, kam většina útoků směřovala, jsou významná turistická letoviska. Z tohoto důvodu je vytvořen nový typ, který přesahuje rámec Kaplanovi typologie a může být nazván: turisticky významné oblasti. Důvod, proč jsou útoky směřovány do významných turistických center, je zvýšený mediální zájem o tyto regiony. V důsledku to znamená, že se o útoku dozví více lidí a tedy vyvolá větší strach ve společnosti. Posledním nezařazeným regionem zbývá Madrid. Madrid jako hlavní město v sobě koncentruje mimo jiné správní moc a je to centrum celého Španělského království, proti kterému přívrženci ETA stojí. Jelikož Kaplanova typologie v sobě nezahrnuje typ odpovídající takové charakteristice, byl opět vytvořen typ nový: centrum správní moci. Do tohoto typu se dají opět zařadit i velká baskická města Bilbao a Donostia-San Sebastian, což dle této typologie zvyšuje pravděpodobnost lokalizace teroristických útoků.

V prvním období je většina útoků koncentrována do provincií typu 2 Kaplanovy typologie, resp. do nově definovaného typu: centrum správní moci (Biskaia, Gipuzkoa). Na území těchto provincií bylo spácháno téměř 84 % všech útoků z let 1959–1974. V provinciích typu 1 (Navarra, Álava) se odehrálo přes 7 % útoků a v turisticky významných oblastech (Cantabria, Alicante, Málaga, Barcelona) jsou evidovány 2 % útoků. V Madridu - centru správní moci Španělska 4 % (Graf 3). Vzhledem k nízkému celkovému počtu útoků v tomto období jsou však útoky mimo provincie Gipuzkoa a Biskaia spíše unikátní. Důvodem takového rozložení útoků je evidentně malá síla, malá členská základna a nedostatečné zdroje organizace pro působení v provinciích mimo vlastní území za situace výrazný represí, uskutečňovaných vládnoucím režimem.

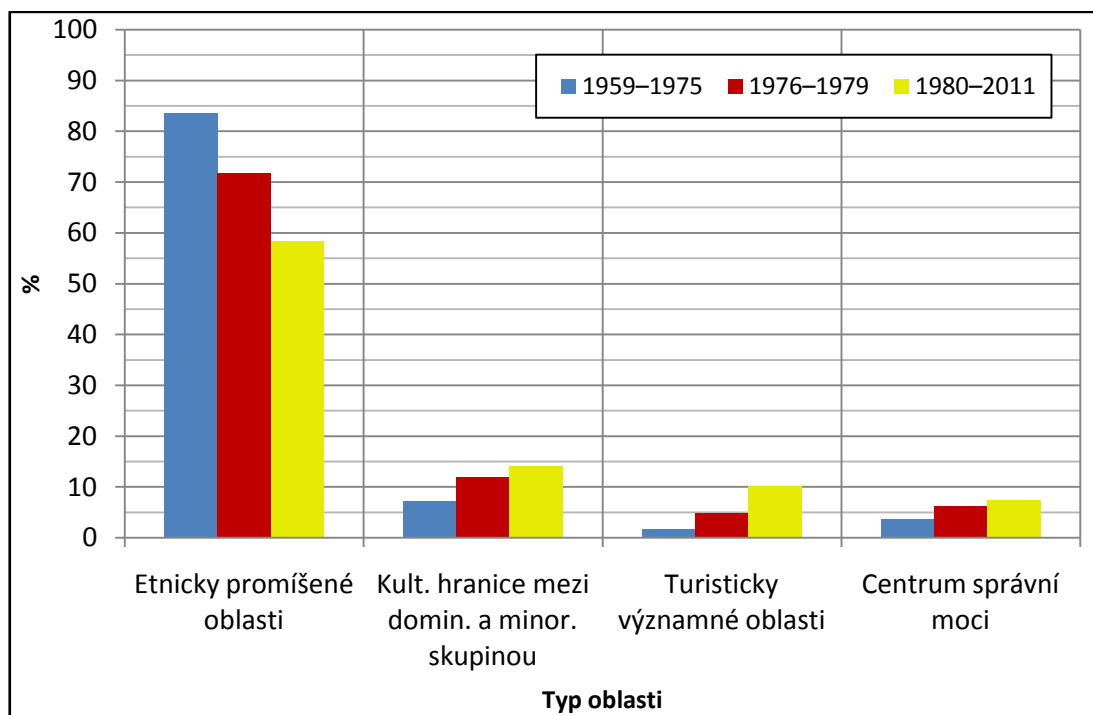
Ve druhém období opět výrazně převládaly útoky v oblastech druhého typu Kaplanovy typologie, nicméně jejich zastoupení kleslo na 72 %. Nejvýrazněji vzrostlo procentuelní zastoupení útoků v provinciích prvního typu a o něco méně ve významných turistických oblastech a v Madridu. V tomto období roste síla organizace a v kombinaci s uvolněnějším režimem vlády také výrazně roste četnost a rozšíření teroristických aktivit.

Také ve třetím období je jasná převaha počtu útoků v provinciích druhého typu, avšak klesá na 58 %. Provincie prvního typu zůstávají druhým nejčastějším cílem, ale na rozdíl od druhého období, v letech 1980–2011 roste počet útoků především v turisticky významných oblastech. Důvodem je, že ETA je již zcela organizačně rozvinutá, má širokou členskou základnu a v určitých letech tohoto období i relativně silnou podporou baskické veřejnosti. Narůstající síla organizace se následně projevuje

tím, že útočí i do oblastí, kam si to dříve nemohla dovolit, a to napříč celým Španělskem. Také se výrazněji projevuje již zmiňovaná snaha o medializaci, která teroristům pomáhá vnášet strach do společnosti.

Graf 3: Relativní četnost útoků v oblastech podle typu; 1959–1975, 1976–1979, 1980–2011

Zdroj: Global Terrorism Database 2014, vlastní výpočty

Přestože ve sledovaných obdobích jsou pozorovatelné změny v distribuci teroristických útoků, nebyla H1 zcela potvrzena, ačkoliv dílčí výpovědní hodnotu má. Pádem frankistického režimu došlo k zvýšení teroristické aktivity i v dalších oblastech mimo provincie Gipuzkoa a Baskaia, přičemž největší nárůst byl zaznamenán v provinciích označených jako kulturní hranice mezi dominantní a minoritní skupinou. Naopak přechodem do třetího období dochází ke zřetelnému nárůstu počtu útoků především v turisticky významných oblastech. Tyto změny však nejsou natolik výrazné, aby bylo možné konstatovat, že změna politického režimu a demokratizace země, zásadním způsobem proměnila prostorovou distribuci aktivit organizace ETA.

Analýza prostorového rozložení útoků na území Baskicka

Pro nalezení závislosti cílů útoků na jejich ekonomické vyspělosti, zastoupení baskického obyvatelstva a volebním chování obyvatel byla použita regresní analýza. Jako vhodné charakteristiky pro tento výzkum byly zvoleny ukazatele: disponibilní příjem domácností, obyvatelstvo dorozumívající se baskicky v domácím prostředí a volební výsledky strany PNV a koalice Bildu–EA–ALTERNATIBA do Baskického parlamentu v roce 2011.

Volby do baskického parlamentu byly zvoleny proto, že nejméně odráží aktuální nálady obyvatel uvnitř provincie. U obecních voleb může dojít ke zkreslení vlivem známostí, zatímco u voleb do celostátního parlamentu obyvatelé často volí velké celostátní strany, i když se s nimi názorově zcela neshodují. K tomu dochází z toho důvodu, že nevěří v úspěch regionální strany, a tak raději volí tradiční partaje, které pravděpodobně získají dostatečnou politickou moc, aby mohly alespoň něco změnit směrem, jakým si představují.

Závislost byla očekávána především na volebních výsledcích koalice Bildu–EA–ALTERNATIBA, jelikož je s organizací ETA často spojována a oproti PNV je radikálnější. Tato analýza proběhla na úrovni administrativních celků comarcas, kterých je v Baskicku 20. Hranice vnějších celků kopírují hranice provincií. V provinciích Biskaia i Gipuzkoa se nachází po sedmi comarcas a v provincii Álava šest.

Jak je vidět na Obr. 7, na této úrovni nebyla prokázána závislost ani na volebních výsledcích Bildu–EA–ALTERNATIBA, ani na dalších vybraných ukazatelích. Z analýzy tedy vyplývá, že socioekonomické aspekty pro teroristy nehrály zásadní roli a H3 je tak možné prohlásit za neplatnou. Větší roli má konkurenční vysvětlení předkládané Hypotézou 2. Tím je symbolický význam místa. Takovouto symboliku může nést například silné regionální centrum, důležité až posvátné místo konkrétní nacionalistické ideologie, či turistické centrum.

Obr. 7: Závislost cíle teroristického útoku na vybraných ukazatelích

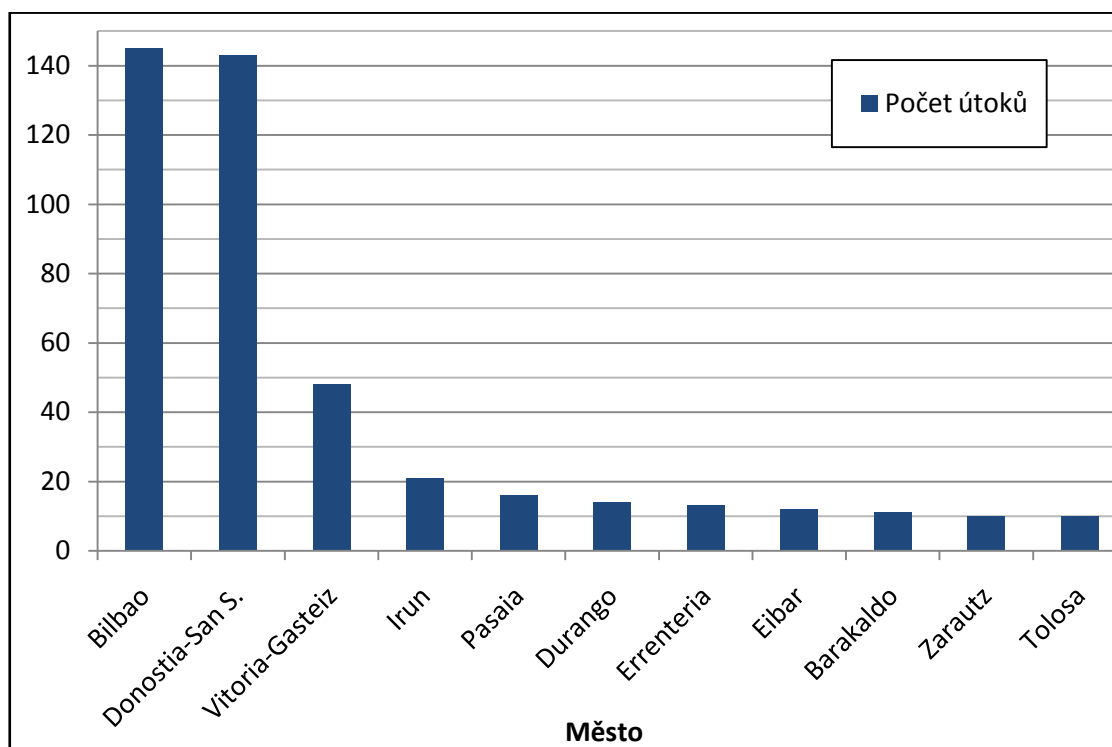
Correlations						
		pocet utoku	disponibilní příjem domácností	obyvatelstvo mluvící baskicky v domácnosti	volby do baskického parlamentu (PNV)	volby do baskického parlamentu (Bildu-EA-Alternatiba)
Pearson Correlation	pocet utoku	1,000	,136	-,186	-,155	,012
	disponibilní příjem domácností	,136	1,000	,122	-,469	,567
	obyvatelstvo mluvící baskicky v domácnosti	-,186	,122	1,000	-,347	,617
	volby do baskického parlamentu (PNV)	-,155	-,469	-,347	1,000	-,396
	volby do baskického parlamentu (Bildu-EA-Alternatiba)	,012	,567	,617	-,396	1,000

Zdroj: Eustat 2014, GTD 2014, vlastní výpočty

V celém Baskicku se dohromady odehrálo 635 útoků. Na Grafu 4 jsou vidět místa, kam teroristé v rámci Baskicka mířili nejčastěji. Bilbao, Donostia-San Sebastian a Vitoria-Gasteiz jsou právě zmiňovanými silnými regionálními centry a také je můžeme označit jako etnicky promíšené oblasti odpovídající druhému typu Kaplanovy typologie. Do těchto měst směřovalo celkem 336 útoků. Důvody, proč teroristé útočili právě zde, byly v průběhu let pravděpodobně dva. Z počátku to byla neschopnost a nedostatečná síla útočit na jiných územích, postupem času to byla především snaha o publicitu a snaha vzbudit co největší ohlas u veřejnosti.

Irun je s téměř 60 tis. obyvateli (EUSTAT 2011) druhým nejlidnatějším městem provincie Gipuzkoa a zároveň průmyslové centrum. Nachází se v těsné blízkosti hranic s Francií a vede skrz něj důležitá železniční trať. Irun odpovídá třetímu typu Kaplanova rozdělení (státní hranice rozdělující členy etnické skupiny od jejich souputníků) a zároveň je to regionální centrum se správní mocí pro územní celek na úrovni comarcas Bajo Bidosa. Město Pasaia leží na pobřeží Biskajského zálivu v provincii Gipuzkoa a žije zde okolo 16 tis. obyvatel. (EUSTAT 2011). Nejvýznamnějším prvkem je zde přístav, který je po Bilbao druhým nejdůležitějším v oblasti. Durango je město ležící v provincii Biskaia a zároveň je to hlavní město oblasti Durangaldea (comarcas). Žije zde skoro 30 tis. obyvatel (EUSTAT 2011) a je to jedno z nejdůležitějších měst za hranicemi aglomerace Gran Bilbao a můžeme ho označit jako správní centrum oblasti. Zároveň je to historické město a stejně jako Gernika bylo v období španělské občanské války vybombardováno německým Luftwaffe, což mu dodává významnou symbolickou hodnotu.

Graf 4: Počet útoků v nejčastěji zasažených oblastech Baskicka, 1959–2011

Zdroj: Global Terrorism Database 2014

Errenteria leží v provincii Gipuzkoa a je to třetí nejlidnatější město (40 tis. Obyvatel – EUSTAT 2011) po městech Donostia-San Sebastian a Irun. Historické město Eibar leží taktéž v provincii Gipuzkoa a s 28 tis. obyvateli (EUSTAT 2011) se řadí na čtvrté místo této provincie. Barakaldo leží v metropolitní oblasti okolo Bilbao a žije zde okolo 100 tis. obyvatel (EUSTAT 2011). Je to druhé nejlidnatější město provincie Biskaia a v posledních letech prošlo transformací, kdy se toto původně průmyslové město přeorientovalo na obchod a služby. Město Zarautz je významné turistické letovisko na pobřeží Biskajského zálivu v provincii Gipuzkoa. Žije zde přes 22 tis. obyvatel (EUSTAT 2011) a podle zalidnění se řadí na páté místo provincie. Místu dodává symbolický význam skutečnost, že zde se za španělské občanské války usadili falangisté, kteří podnikali represivní kroky vůči baskickým nacionalistům. Poslední uvedené město Tolosa leží na jihozápadě provincie Gipuzkoa. S 18 tis. obyvateli (EUSTAT 2011) patří taktéž k nadprůměrně osídlenému městu této provincie. Tolosa je hlavním obchodním a obslužným centrem stejnojmenného administrativního celku na úrovni comarcas.

Z provedené analýzy, která neodhalila korelaci mezi místem útoku a vybranými socioekonomickými ukazateli a faktů uvedených ve stručném popisu jednotlivých míst

s nejvyššími počty teroristických útoků vyplývá, že rozhodující činitel pro výběr cíle byl symbolický význam míst, která jsou zároveň centry správní moci a zpravidla jsou to tak místa s vysokým počtem obyvatel. Tato rozhodující motivace pak může být umocněna skutečností, že se jedná o oblast, která odpovídá některému typu Kaplanova rozdělení, nebo typu vytvořených nad jeho rámeček, např.: etnicky promíšené oblasti, hraniční oblasti rozdělující členy etnické skupiny od jejich souputníků, významné regionální centrum se správní mocí, turisticky významné oblasti, případně oblast, ke které se váže jistá symbolika, většinou spojená s obdobím španělské občanské války. V podstatě stejných závěrů bylo dosaženo i analýzou celého španělského království na úrovni provincií.

H2 tvrdí, že většina útoků je situována do správních center provincií a dalších regionálních center menších územních celků. Analýza ukázala, že do tří hlavních měst provincií směřovalo 53 % útoků a spolu s útoky na regionální centra menšího významu (např. Durango, Irun, Tolosa či Ondarroa) tvoří přes 60 %. Výsledky tak potvrzují platnost této hypotézy.

Závěr

Tato práce si kladla za cíl nalézt vztah mezi lokalizací teroristických aktivit a specifickým lokálním kontextem postižených míst. Jinými slovy, bylo zkoumáno, jaké parametry byly pro organizaci ETA klíčové při výběru cíle teroristického útoku. V první fázi analýzy byly útoky lokalizovány a následovala charakteristika míst, která byla teroristickou činností zasazena nejvíce. Na základě této charakteristiky bylo následně možné každé místo zařadit pod určitý typ Kaplanovy typologie, která byla pro účely této práce rozšířena o dva nové typy.

Vlastní analýza je v práci rozdělena na dvě části. První se zabývá lokalizací útoků na území celého Španělského království a probíhá na úrovni provincií. Aktivita organizace ETA, která trvá od roku 1959 do roku 2011, je rozdělena na tři období. Prvním je období frankistické diktatury, druhé je možné nazvat jako přechodné období a třetí je období plně rozvinuté demokratické společnosti. H1 říká, že s pádem frankistického režimu se zásadně promění prostorová distribuce teroristických útoků. Zjednodušeně řečeno, že v každém období budou nejčastějšími cíly teroristů oblasti spadajícími pod jiný typ Kaplanovy typologie. Přestože mezi obdobími byly nalezeny určité rozdíly, nejčastějším cílem teroristických útoků zůstávaly provincie označené jako etnicky promíšené oblasti (Gipuzkoa a Biskaia), konkrétně pak jejich hlavní města (typ centrum správní moci) a tak bylo nutné prohlásit tuto hypotézu ve své absolutní podobě za neplatnou, ačkoliv dílčí badatelské přínosy, vyjádřené zvyšováním schopnosti ETA útočit mimo své domovské území, tj. provincie Gipuzkoa, analýza přinesla.

Navazující část analýzy se zaměřuje přímo na Baskické autonomní společenství na administrativní úrovni comarcas. Cílem bylo zjistit, zda existuje korelace mezi cílem útoku a jeho socioekonomickým stavem, etnicitou a volebních chování obyvatelstva. H3 předpokládá, že taková korelace existuje a její vysvětlení tak konkuruje vysvětlení, zprostředkované Hypotézou 2. Metodou vhodnou pro vyzkoumání této hypotézy byla zvolena standardní regresní analýza a jako nezávisle proměnné do ní vstupovali: disponibilní příjem domácností, podíl obyvatelstva hovořících baskicky v domácím prostředí a volební výsledky strany PNV a levicové koalice Bildu–EA–ALTERNATIBA. Výsledky analýzy neprokázaly ani kladnou ani zápornou závislost a tato hypotéza musela být vyhodnocena jako neplatná. Tento výsledek posílil pozici

vyjádřenou v H2. Pro její potvrzení byla použita závěrečná analýza vztahu lokalizace teroristických činů a typologie symbolických míst.

V závěrečné části je zkoumána H2, opět na území autonomního společenství Baskicka, která tvrdí, že ETA koncentruje svou teroristickou aktivitu především do správních center provincií a regionálních center menších územních celků za účelem způsobení co největších škod a vyvolání strachu. Charakteristikou míst, kde se odehrál nejvyšší počet teroristických útoků, byla tato hypotéza potvrzena. Z provedených analýz vyplývá, že tento závěr je možné uplatnit nejen na území baskických provincií, ale obecně na celé Španělské království.

Literatura

MANSVELT BECK., J. (2005): *Territory and Terror – Conflicting Nationalism in the Basque Country*. Routledge, England, 263 s.

GELLNER, E. (1993): *Národy a nacionalismus*. Hříbal, Praha, 158 s.

HIRT, T. (2007): Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu. *AntropoWEBZIN* [online]. 2007, no. 2–3, s. 27–34 [cit. 8. 7. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://antropologie.zcu.cz/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojet/>>.

HOSTÝNKOVÁ, P. (2011): *Analýza vztahu k vlastnímu národu v souvislosti se vztahem k přistěhovalcům*. Bakalářská práce. Katedra sociologie, FSS MU, 50 s.

JANUŠOVÁ, A. (2011): *Baskický nacionalismus*. Bakalářská práce. Ústav romanistiky FF JU, 57 s.

KAPLAN, H. D. (1994): *Two Nations in Search of a State: Canada's Ambivalent Spatial Identities*. *Annals of the Association of American Geographers*, vol. 84, no. 4, s. 585–606.

KUBIŠOVÁ, Z. (2012): *Pohledy na národ a nacionalismus jako součást evropské vzdělanosti*. *Paideia: Philisophical e-journal of Charles University*. [online]. Vol. 9, no. 3–4, s. 1–14 [cit.: 10. 7. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/download/kubisova.pdf>>.

LEPIČ, M. (2012): *Geografické a socioekonomické aspekty separatismu ve Španělsku - případová studie Katalánsko a Baskicko*. Magisterská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, 131 s.

MAREŠ, M. (2004): *Vymezení pojmů terorismus, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii*. *Obrana a strategie*, 2004, no. 1, s. 19–32. Dostupné z WWW: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/1-2004/vymezeni-pojmu-terorismus-valka-a-guerilla-v-soudobe-bezpecnostni-terminologii.html#.U-opRfl_vA0>

SÁNCHEZ-CUENCA, I. (2007): *The Dynamics Of Nationalist Terrorism: ETA and the IRA*. *Terrorism and Political Violence*, vol. 19, no. 3, s. 289–306.

SCHMID, P. A. (2001): Problémy s definováním terorismu. In: *Encyklopedie – Světový terorismus*. Svojtka & Co., Praha, s. 10–20.

SMITH, A. (1991): *National identity*. Penguin Books, England, 227s.

VOGT, D. (2008): *Geografické aspekty terorismu - proměny geografického obrazu po roce 1968 a po konci studené války*. Magisterská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, 165 s.

WEINBERG, L.; PEDAHZUR, A.; HIRSCH-HOEFLER, S. (2004): The Challenges of Conceptualizing Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, vol. 16, no. 4, s. 777–794.

WILLIAMS, C.; SMITH, A. (1983): The National Construction of Social Space. *Progress in Human Geography*, vol. 7, no. 4, s. 502-518.

WILLIAMS, C. (1985): Conceived in Bondage-Called unto Liberty: Reflections on Nationalism. *Progress in Human Geography*, vol. 9, no. 3, s. 331-355.

Zdroje dat

EUSKAL ESTATISTIKA ERAKUNDEA. [Online]. 2014. [Cit.: 20. 7. 2014].
<<http://www.eustat.es>>

GLOBAL ADMINISTRATIVE AREAS. [Online]. 2014. [Staženo: 15. 7. 2014].
<<http://www.gadm.org>>

GLOBAL TERRORISM DATABASE. [Online]. 2014. [Cit.: 10. 4. 2014].
<<http://www.start.umd.edu/gtd>>

INSTITUTO NACIONAL DE ESTADISTICA. [Online]. 2014. [Cit.: 10. 7. 2014].
<<http://www.ine.es>>